Miejska Biblioteka Publiczna
w Białej Podlaskiej
DZIAŁ WIEDZY O REGIONIE
ul. Warszawska 12a
21-500 Biała Podlaska
tel. 83 41 54 62
regionalia@mbp.org.pl

WIADOMOŚCI DIECEZJALNE SIEDLECKIE

ORGAN URZĘDOWY KURII DIECEZJALNEJ

Rok LXI | Listopad — Grudzień 1992 | Nr 11—12

ADRES REDAKCJI I ADMINISTRACJI
KURIA DIECEZJALNA — 08-100 SIEDLCE — PIŁSUDSKIEGO 62
TELEFON 231 26

SPIS TREŚCI

DZIAŁ URZĘDOWY

STOLICA APOSTOLSKA

Zdjęcie JE Księdza Biskupa Henryka Tomasika i Bulla nominacyjna . . . . . wklejka

NUNCJATURA APOSTOLSKA W POLSCE

43. Komunikat o nominacji JE Księdza Biskupa Henryka Tomasika 365
44. Komunikat 366
45. Formula Professionis Fidei 366
46. Formula Iurisiurandii fidelitatis ab Episcopis praestandi 367

Z ORDYNARIATU

47. Komunikat Biskupa Siedleckiego w związku z nominacją Ks. dr Henryka Tomasika Biskupem Pomocniczym Diecezji Siedleckiej 369
48. Odznaczenia, nominacje i zmiany wśród duchowieństwa 370
49. Utworzenie nowych dekanatów 375
50. Utworzenie nowych parafii 378

DZIAŁ NIEURZĘDOWY

POMOCE DUSZPASTERSKIE

51. *Ks. Roman Karwacki,* Nowy tekst Katechizmu Kościoła Katolickiego 382

KU BEATYFIKACJI MĘCZENNIKÓW PODLASKICH

52. *Dorota Kielak,* Sprawa unicka w utworach Stefana Żeromskiego i Władysława Reymonta 386
53. *Dorota Leśniewska,* Problem unicki na łamach „Polaka“ 391
54. *Ks. Marian Z. Stepulak,* Osobowościowa koncepcja człowieka według Kazimierza Obuchowskiego . . . 420
55. Spis treści Rocznika „Wiadomości Diecezjalne Siedleckie za rok 1992“ 436

Jego Ekscelencji
Księdzu Biskupowi Dr. Henrykowi Tomasikowi
nowo mianowanemu Biskupowi Pomocniczemu
naszej Diecezji Siedleckiej najlepsze życzenia
owocnej posługi pasterskiej Ludowi Bożemu
składa Redakcja

IOANNES PAULUS ✠ EPISCOPUS Servus Servorum Dei

dilecto Filio **Henrico Mariano Tomasik**, canonico capituli cathedralis templi Siedlcensis, constituto eiusdem Sedis Auxiliari itemque electo Episcopo titulo Furnitano minori, salutem et Apostolicam Benedictionem. Divini Redemptoris nostri verba quibus Ipse beato Petro eiusque Successoribus ad oras Tiberiadis lacus gregem concredidit suum Nos cotidie impellunt ut omnium Ecclesiarum particularium earumque Pastorum bono magna sollicitudine consulamus. Cupientes quidem audire preces Venerabilis Fratris Ioannis Mozur, sacrorum Antistitis Siedlcensis, ob fidelium suorum copiam petentis alium Auxiliarem Episcopum, te, dilecte Fili, claris mentis et cordis dotibus praeditum rerumque agendarum hominumque simul abunde peritum, putavimus idoneum ad eiusmodi obeundum officium. De plenitudine igitur Apostolicae Nostrae potestatis harumque Litterarum sub plumbo datarum virtute te constituimus Auxiliarem Siedlcensem itemque renuntiamus Episcopum titulo **Furnitanum minorem**, omnibus iuris iuribus et obligationibus impositis, quae ad normam iuris eidem munerи competunt. Ad episcopalem vero quod attinet ordinationem tuam, ut singulare benevolentiae in te Nostrae signum ostendamus, eam Nosmet Ipsi tibi libentes, Deo dante, conferemus die sexto proximi mensis Ianuarii inter Missarum sollemnia Epiphaniae Domini in Patriarchali Basilica Vaticana Apostolorum Principis. Antea autem tuum erit catholicae fidei professionem facere atque ius iurandum dare fidelitatis erga Nos et Nostros Successores, secundum statutas formulas. Denique, dilecte Fili, in Successorum Apostolorum collegium cooptatus, fac ut creditum officium valeas implere omni navitate, sapientia, prudentia et caritate, quae nos facit caros hominibus et acceptos Deo, arctissime coniunctus cum Christo, divino Magistro, horum verborum Eiusdem semper memor: «Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere» - Io 15,5. Te comitetur quoque de caelo benigna et providens Virgo Maria, gloria Ierusalem, laetitia Israel, auxilium et honorificentia populi nostri. Valeas in Domino, carissime. Datum Romae, apud S. Petrum, die uno et vicesimo mensis Novembris, anno Domini millesimo nongentesimo nonagesimo secundo, Pontificatus Nostri quinto decimo.

Ioannes Paulus PP.

Raphael Nunca Pub. ut Sp. eius fu

WIADOMOŚCI DIECEZJALNE SIEDLECKIE

ORGAN URZĘDOWY KURII DIECEZJALNEJ

Rok LXI Listopad — Grudzień 1992 Nr 11—12

DZIAŁ URZĘDOWY

NUNCJATURA APOSTOLSKA

43

NUNCJATURA APOSTOLSKA
W POLSCE

N. 2458/92

00-582 Warszawa, 14 XI 92
al. I Armii Wojska Polskiego, 12

CZCIGODNY KSIĘŻE PROFESORZE

Miło mi powiadomić, że Jego Świątobliwość Jan Paweł II mianował Czcigodnego Księdza biskupem pomocnicym Diecezji Siedleckiej i Jej Ordynariusza Księdza Biskupa Jana Mazura, przydzielając Księdzu stolicę tytularną Fornos Minore.

Nominacja ta zostanie ogłoszona w dniu 21 listopada 1992 roku o godzinie 12.00.

Czcigodny Ksiądz Biskup Nominat może przyjąć sakrę biskupią i objąć swój urząd bez obowiązku czekania na dalsze dokumenty kościelne.

Polecając Bogu w modlitwie Biskupa Nominata składam Mu najlepsze życzenia na wierne i owocne posługiwanie pasterskie w Kościele Chrystusowym.

Z wyrazami szacunku

† Józef Kowalczyk
Nuncjusz Apostolski

Czcigodny
Ks. dr Henryk TOMASIK
Profesor Wyższego Seminarium Duchownego
w Siedlcach
Siedlce

44

NUNCJATURA APOSTOLSKA
W POLSCE

N. 2458/92

00-582 Warszawa, 21 XI 92
al. I Armii Wojska Polskiego 12

KOMUNIKAT

Ojciec Święty Jan Paweł II mianował Ks. dr. Henryka TOMASIKA, Profesora Wyższego Seminarium Duchownego w Siedlcach, Biskupem Pomocniczym Diecezji Siedleckiej, przydzielając Mu stolicę tytularną Fornos Minore.

† *Józef Kowalczyk*
Nuncjusz Apostolski

45

FORMULA PROFESSIONIS FIDEI

Ego Henricus Tomasik eléctus Auxiliaris Siedlcensis, Tit. Furnitanus Minor firma fide credo et profiteor ómnia et singula quae, continéntur in Symbolo fidei, vidélicet:

Credo in unum Deum, Patrem omnipoténtem, fatórem caeli et terrae, visibilium ómnium et invisibilium.

Et in unum Dóminum Iesum Christum, Filium Dei unigénitum, et ex Patre natum ante ómnia sa'ecula. Deum de Deo, lumen de lúmine, Deum verum de Deo vero, génitum, non factum, consubstantiálem Patri: per quem ómnia facta sunt. Qui propter nos hómines et propter nostram salútem descéndit de caelis. Et incarnátus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est. Crucifixus étiam pro nobis sub Póntio Piláto; passus et sepúltus est, et resurréxit tértia die, secúndum Scriptúras, et ascéndit in caelum, sedet ad déxteram Patris. Et iterum ventúrus est cum glória, iudicáre vivos et mórtuos, cuius regni non erit finis.

Et in Spiritum Sanctum, Dóminum et vivificántem: qui ex Patre Filióque procédit. Qui cum Patre et Filio simul adorátur et conglorificátur: pui locútus est per prophétas.

Et unam, sanctam, cathólicam et apostólicam Ecclésiam. Confiteor unum baptisma in remissiónem peccatórum. Et exspécto resurrectiónem mortuórum, et vitam ventúri sa'eculi. Amen.

Firma fide quoque credo ea omnia quae in verbo Dei scripto vel trádito continéntur et ab Ecclésia, sive sollémni iudicio sive ordinário et universáli Magistério, tamquam divinitus reveláta credénda proponúntur.

Firmiter étiam ampléctor ac retineo ómnia et singula quae circa doctrinam de fide vel móribus ab eádem definitive proponúntur.

Insuper religióso voluntátis, et intéllectus obséquio doctrinis adha'ereo quas sive Románus Póntifex sive Collégium episcopórum enúntiant cum Magistérium authénticum exércent, etsi non definitivo actu eásdem proclamáre inténdant.

(Subscriptio Antistitis)

Ks. H. Tomasik

Ego, meo subscripto nomine, eundem Antistitem hanc praescriptam fidei professionem coram me fecisse testor, hoc die 14 XI 1992.

† Józef Kowalczyk
Nuntius Apostolicus in Polonia

Exemplum hoc, ad iuris normam, subsignatum, ad Congregationem, quae in Apostolicis sub plumbo Litteris significatur, quam primum transmittendum erit.

46
FORMULA
IURISIURANDI FIDELITATIS AB EPISCOPIS PRAESTANDI

Ego Henricus Tomasik ad sedem Tit. Furnitanam Minorem, uti Auxiliaris Siedlcensis promotus, catholicae Ecclesiae atque romano Pontifici, eius supremo pastori, Christi vicario, beati Petri apostoli in primatu successori et collegii Episcoporum capiti, semper fidelis ero.

Libero exercitio primatialis summi Pontificis potestatis in universa Ecclesia obsequar, Ipsiusque iura et auctoritatem mihi curae erit provehere ac defendere. Praerogativas quoque atque munera romani Pontificis Legatorum, quippe qui personam gerant supremi pastoris, agnoscam atque observabo.

Apostolica munera Episcopis commissa, nempe populum Dei docendi, sanctificandi et regendi, in hierarchica communione cum collegii episcopalis capite atque membris, summa diligentia exsequenda curabo.

Universae Ecclesiae unitatem tuebor, ideoque studiose incumbam, ut depositum fidei inde ab Apostolis traditum purum et integrum servetur ac veritates tenendae et moribus applicandae, prouti ab Ecclesiae magisterio proponuntur, omnibus tradantur et illustrentur. Errantibus vero in fide paternum animum pandam atque omni ope adnitar, ut ad plenitudinem catholicae veritatis perveniant.

Ad imaginem Christi, summi et aeterni sacerdotis, respiciens, pie sancteque agam ac ministerium mihi commissum ita adimplebo, ut,

forma factus gregis ex animo, fideles in christiana perfectione adipiscenda confirmare valeam.

Disciplinam cunctae Ecclesiae communem fovebo et observantiam omnium legum ecclesiasticarum, earum inprimis quae in Codice Iuris Canonici continentur, sollerter insistam, semper advigilans, ne mali usus irrepant praecipue circa ministerium verbi et sacramentorum celebrationem.

Diligentem curam in temporalibus Ecclesiae bonis administrandis ponam, iis potissimum quae ad divini cultus exercitium, ad cleri aliorumque ministrorum honestam sustentationem, necnon ad sacri apostalatus et caritatis opera collata sunt.

In explendo mandato mihi commisso omnes Presbyteros et Diaconos, ordinis episcopalis providos cooperatores, necnon Religiosos et Religiosas unius eiusdemque operis participes, peculiari dilectione prosequar. Itemque de sacris vocationibus provehendis maximam curam habebo, ut spiritualibus necessitatibus in tota Ecclesia convenienter consulatur.

Laicorum dignitatem propriamque ipsorum in Ecclesiae missione partem agnoscam et proveham. Opera vero missionalia ad gentium evangelizationem fovendam peculiari sollicitudine curabo.

Ad Concilia ceterasque legitimas actiones collegiales vocatus, nisi impediar, ipse adero vel opportune respondebo.

Statutis temporibus vel occasione data Apostolicae Sedis rationem de pastorali meo officio reddam, eiusdemque mandata atque consilia simul obsequenter accipiam ac maximo studio perficiam.

Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei evangelia, quae manibus meis tango.

(Subscriptio Antistitis)

Ks. H. Tomasik

Ego infrascriptus testor praefatum Antistitem iusiurandum ut supra in manibus meis dedisse hac die 14 XI 1992.

† Józef Kowalczyk
Nuntius Apostolicus in Polonia

47

KOMUNIKAT BISKUPA SIEDLECKIEGO W ZWIĄZKU Z NOMINACJĄ KS. DRA HENRYKA TOMASIKA BISKUPEM POMOCNICZYM DIECEZJI SIEDLECKIEJ I JEJ ORDYNARIUSZA

Umiłowani w Chrystusie Panu
Diecezjanie: Duchowni i Świeccy,

Z uczuciami głębokiej wdzięczności ku Bogu w Trójcy Świętej Jedynemu i ku Zastępcy Chrystusa Pana, Papieżowi Janowi Pawłowi II potwierdzam informację podaną przez Katolickie Radio Podlasia oraz przez niektóre gazety, że Ojciec św. Jan Paweł II mianował Ks. Kan. dr. Henryka Tomasika, Biskupem Pomocniczym Diecezji Siedleckiej oraz jej Ordynariusza, przydzielając Mu stolicę tytularną Fornos Minore.

Ksiądz Biskup Nominat urodził się 4 stycznia 1946 r. w Łukowie. Tam ukończył Szkołę Podstawową oraz Liceum Ogólnokształcące. Świadectwo maturalne otrzymał w 1963 r. W tym roku wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Siedlcach. Został powołany jako alumn do służby wojskowej, ale z powodu stanu zdrowia wkrótce zwolniony. Święcenia kapłańskie otrzymał 31 maja 1969 r. z rąk Biskupa Siedleckiego czyli Podlaskiego.

Po otrzymaniu święceń kapłańskich przez 2 lata pełnił funkcję prefekta i wikariusza w parafii Radoryż Kościelny. Następnie odbył studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, na Wydziale Filozofii zakończone zdobyciem stopnia magistra filozofii w 1974. Od tej pory mianowany wykładowcą w Wyższym Seminarium Duchownym w Siedlcach prowadzi wykłady z zakresu filozofii chrześcijańskiej. W 1980 roku zostaje skierowany na studia doktoranckie, które uwieńczył doktoratem na podstawie pracy: „Osoba jako byt i norma w filozofii Kardynała Karola Wojtyły". Od 1974 r. z przerwą na studia doktoranckie pracuje w duszpasterstwie akademickim do chwili obecnej. Przez Biskupa Siedleckiego mianowany kanonikiem honorowym i gremialnym Prześwietnej Kapituły Katedralnej w Siedlcach. Od pierwszych chwil powstania Klubu Inteligencji Katolickiej w Siedlcach (1981) został mianowany jego Kapelanem. Funkcję tę pełni do chwili obecnej, ku zadowoleniu i pożytkowi jego członków.

Jak wyżej zaznaczyłem z wdzięcznością i radością przyjmując nominację nowego Biskupa dla naszej Diecezji proszę Was Drodzy Diecezjanie o udział modlitewny w dziękczynieniu Panu Bogu a także o modlitwę w intencji Ojca Chrześcijaństwa, naszego Papieża. Polecam rów-

nież Osobę Biskupa Nominata Waszej życzliwości oraz Waszej modlitwie o wszelkie łaski potrzebne Jemu w posłudze Ludowi Bożemu naszej Diecezji.

Ponadto informuję Was, Drodzy Diecezjanie, że zgodnie z propozycją Stolicy Apostolskiej sakrę biskupią przyjmie Nominat w Rzymie z rąk Ojca św. Jana Pawła II, Który był w latach studiów Ks. Henryka Tomasika Kierownikiem Katedry Filozofii na KUL, w uroczystość Objawienia Pańskiego (Trzech Króli) 6 stycznia 1993 r. Prymicje Biskupie odprawi 2 lutego, w święto Matki Boskiej Gromnicznej w katedrze Siedleckiej o godz. 11-tej. Z tej racji serdecznie proszę Was, Drodzy Diecezjanie o duchową łączność ze zgromadzonym w katedrze Siedleckiej, ale też gorąco proszę o przybycie delegacji z każdej parafii naszej Diecezji.

Wszystkim z serca błogosławię w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego.

Siedlce, 30. XI. 1992 r.

† Jan Mazur
Biskup Siedlecki

Zarządzenie: Powyższy Komunikat należy odczytać na wszystkich Mszach świętych w najbliższą niedzielę po otrzymaniu.

Ks. Kaz. Korszniewicz
Wikariusz Generalny

48

ODZNACZENIA, NOMINACJE I ZMIANY WŚRÓD DUCHOWIEŃSTWA

Mianowani:

Odznaczenia:

Ks. kan. Biernat Stanisław, penitencjarzem kościoła katedralnego w Siedlcach.

Ks. kan. mgr Dudka Franciszek, prałatem scholastykiem Kapituły Katedralnej Siedleckiej.

Ks. mgr Dzięga Jan, kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Siedleckiej.

Ks. Gaładyk Eugeniusz, kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Siedleckiej.

Ks. kan. dr Głowacki Mieczysław, prałatem dziekanem Kapituły Katedralnej Siedleckiej.

Ks. mgr Gomółka Jan, kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Siedleckiej.

Ks. Hołoweńko Henryk, kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Siedleckiej.
Ks. kan. Jóźwik Julian, kanonikiem gremialnym Kapituły Katedralnej Siedleckiej.
Ks. kan. Kulik Tadeusz, kanonikiem gremialnym Kapituły Katedralnej Siedleckiej.
Ks. dr Kusyk Konstanty, kanonikiem gremialnym Kapituły Katedralnej Siedleckiej.
Ks. kan. mgr Korszniewicz Kazimierz, kanonikiem gremialnym Kapituły Katedralnej Siedleckiej.
Ks. Kryński Piotr, kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Siedleckiej.
Ks. kan. Laszuk Antoni, kanonikiem gremialnym Kapituły Kolegiaty Janowskiej.
Ks. kan. Łuszczyński Mieczysław, prałatem archidiakonem Kapituły Katedralnej Siedleckiej.
Ks. kan. Marczuk Mieczysław, prałatem kustoszem Kapituły Katedralnej Siedleckiej.
Ks. mgr Matyska Eugeniusz, kanonikiem honorowym Kapituły Kolegiaty Janowskiej.
Ks. dr Matwiejuk Kazimierz, kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Siedleckiej.
Ks. Miszczuk Józef, kanonikiem honorowym Kapituły Kolegiaty Janowskiej.
Ks. mgr Ryszkowski Stanisław, kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Siedleckiej.
Ks. mgr Skorodiuk Józef, kanonikiem honorowym Kapituły Kolegiaty Janowskiej.
Ks. dr Zwierz Władysław, kanonikiem honorowym Kapituły Kolegiaty Janowskiej.

Inni:

Ks. kan. mgr Korszniewicz Kazimierz, wikariuszem generalnym Biskupa Siedleckiego.
Ks. mgr Antonowicz Marek, diecezjalnym referentem Maryjnym.
Ks. Domański Zdzisław, dziekanem nowo utworzonego dekanatu grębkowskiego.
Ks. Grodek Janusz, dziekanem nowo utworzonego dekanatu hańskiego.
Ks. kan. Laszuk Antoni, dziekanem nowo utworzonego dekanatu Biała Podl.-Północ.
Ks. Pawłowski Krzysztof, prefektem Bursy w Siedlcach.
Ks. kan. Skorodiuk Mieczysław, dziekanem nowo utworzonego dekanatu Biała Podl.-Południe.
Ks. mgr Wolski Janusz, redaktorem Katolickiego Radia Podlasia.

Ks. mgr Zowczak Jan, referentem Wydziału Nauki Katolickiej Kurii Diecezjalnej Siedleckiej.

Proboszczowie:

Ks. Błędziński Jan, proboszczem w Łuzkach.
Ks. Daniluk Zbigniew, proboszczem w Miętnem.
Ks. Gawałko Wojciech, proboszczem w Krzewicy.
Ks. Niedzielski Konrad, proboszczem w Neplach.
Ks. mgr Patejuk Adam, proboszczem w Jabłoniu.
Ks. mgr Potapczuk Bogdan, proboszczem w Tyśmienicy.
Ks. Romaniuk Jan, proboszczem w Brzezinach.
Ks. Sidorczuk Krzysztof, proboszczem w Szaniawach.
Ks. Tendorf Włodzimierz, administratorem w Zwoli.

Neoprezbiterzy:

Ks. Antonowicz Adam, wikariuszem w Łosicach.
Ks. Gałązka Jarosław, wikariuszem w Żelechowie.
Ks. Lipiec Dariusz, wikariuszem w Stoczku Łukowskim.
Ks. Matuszewski Wojciech, wikariuszem w Białej P. (par. św. Anny).
Ks. mgr Mitrzak Jarosław, wikariuszem w Wisznicach.
Ks. Nazaruk Jacek, wikariuszem w Siedlcach (par. Bożego Ciała).
Ks. Pacek Jan, wikariuszem w Sobieszynie.
Ks. mgr Pena Zygmunt, wikariuszem w Krzesku.
Ks. Pociejuk Mieczysław, wikariuszem w Białej Podl. (par. Wniebowzięcia NMP).
Ks. Przybyłowicz Leszek, wikariuszem w Siedlcach (par. św. Stasława).
Ks. Skwierczyński Marek, wikariuszem w Sobolewie.
Ks. Stefaniuk Janusz, wikariuszem w Parczewie.
Ks. Szyprowski Zbigniew, wikariuszem w Korytnicy Łaskarzewskiej.
Ks. Uzdowski Marek, wikariuszem w Korytnicy Łaskarzewskiej.
Ks. Zabiegałowski Sławomir, wikariuszem w Łukowie (par. Przem. Pańskiego).
Ks. Zieliński Ireneusz, wikariuszem w Kąkolewnicy.
Ks. Dybek Adam, skierowany na studia — Rzym.
Ks. Kiciński Andrzej, skierowany na studia — Rzym.

Przeniesieni:

Proboszczowie:

Ks. Bieńko Stanisław z Jabłonia do Uścimowa.
Ks. Buczek Adam z Uścimowa do Huty Dąbrowa.
Ks. Gogłoza Jan z Kornicy do Wisznic.
Ks. Mironiuk Józef z Tucznej do Kornicy.

Ks. Mitura Marian z Łuzek do Zofiboru.
Ks. Onufrejuk Janusz z Huty Dąbrowa do Łukowa (par. św. Br. Alberta).
Ks. Stańczuk Michał z Brzezin do Tucznej.

Wikariusze:

Ks. Aftyka Andrzej z Kornicy do Motwicy.
Ks. Antonowicz Marek (iun.) z Białej P. (par. św. Anny) do Dęblina (par. Chrystusa Miłosiernego).
Ks. Błędziński Jan z Dęblina (par. Ch. Miłosiernego) do Białej P. (par. Wniebowzięcia NMP) — następnie na proboszcza w Łuzkach.
Ks. Boreta Andrzej z Kamionnej do Jedlanki.
Ks. Borkowski Sylwester z Siedlec (par. św. Stanisława) do Radzynia P. (par. św. Trójcy).
Ks. Cabaj Dariusz z Białej P. (par. Bł. Honorata) do Wohynia.
Ks. Chojnowski Marek z Tucznej do Ulana — następnie do Adamowa.
Ks. Czech Jarosław z Osiecka do Suchożebr.
Ks. mgr Czyrka Krzysztof z Białej P. (par. Wniebowzięcia NMP) do Parczewa.
Ks. mgr Domański Andrzej z Łosic do Siedlec (par. św. Józefa).
Ks. Domański Henryk z Trzebieszowa do Piszczaca.
Ks. Franczuk Marian z Suchożebr do Osiecka.
Ks. Grzelak Jarosław z Wohynia do Żelechowa.
Ks. Gorzała Mirosław z Ulana do Kornicy.
Ks. mgr Grzymała Zbigniew z Korytnicy Ł. do Woli Uhruskiej.
Ks. Hryciuk Leszek z Wilgi do Ryk.
Ks. Janowski Jerzy z Białej P. (par. Wniebowzięcia NMP) do Garwolina (par. Przem. Pańskiego).
Ks. Jakubiec Czesław z Korytnicy Ł. do Radzynia (par. MB Nieust. Pomocy).
Ks. Juszczuk Eugeniusz z Lubienia do Wilgi.
Ks. Juszczyński Jarosław z Serokomli do Rossosza.
Ks. Kamiński Grzegorz z Motwicy do Dęblina.
Ks. Kasprzycki Jerzy z Piszczaca do Trąbek.
Ks. Kieliszek Andrzej z Siedlec (par. Bożego Ciała) do Łukowa (par. Podw. Krzyża Św.).
Ks. Klementowicz Sławomir z Krzeska do Kłoczewa.
Ks. Kluska Stanisław z Żelechowa do Radoryża — następnie do Górek.
Ks. Krupski Mirosław ze Stanina do Łukowa (par. św. Br. Alberta).
Ks. Kukiel Marek z Osiecka do Białej Podl. (par. Bł. Honorata).
Ks. Kurjaniuk Mirosław z Radzynia P. (par. MB Nieust. Pomocy) do Tucznej.
Ks. Kuzawiński Józef z Siedlec (par. św. Józefa) do Radzynia Podl. (par. MB Nieust. Pomocy).

Ks. Madaliński Paweł z Wisznic do Międzyrzeca P. (par. św. Mikołaja).
Ks. Malon Sławomir z Białej P. (par. Ch. Miłosiernego) do Siedlec (par. św. Stanisława).
Ks. Matejuk Zdzisław z Międzyrzeca P. (par. św. Mikołaja) do Białej Podl. (par. Ch. Miłosiernego).
Ks. Mączka Robert ze Stoczka Łuk. do Dęblina (par. św. Piusa V).
Ks. Mroczek Jan z Adamowa do Ulana.
Ks. Orkisiewicz Andrzej z Rossosza do Zbuczyna.
Ks. Owsianka Jacek z Dęblina (par. św. Piusa V) do Trzebieszowa.
Ks. Pawluczuk Romuald z Łukowa (par. Podw. Krzyża Św.) do Radoryża.
Ks. Pawluczuk Szczepan z Dęblina (par. Ch. Miłosiernego) do Stoczka Ł.
Ks. Pietrzak Mirosław z Huszlewa do Kocka.
Ks. Rogoźnicki Mirosław z Kocka do Mokobód.
Ks. Skolimowski Henryk z Radzynia (par. św. Trójcy) do Białej Podl. (par. św. Anny).
Ks. mgr Sobieszek Marek z Żelechowa do Ryk.
Ks. Szarek Grzegorz z Malowej Góry do Hadynowa.
Ks. Szustek Henryk z Parczewa do Stanina.
Ks. Szymoniuk Andrzej z Trąbek do Wojcieszkowa.
Ks. Turyk Tadeusz z Wojcieszkowa do Huszlewa.
Ks. Wałek Krzysztof ze Zbuczyna do Malowej Góry.
Ks. Wojtczuk Roman z Włodawy do Białej Podl. (par. św. Anny).
Ks. Żelazo Andrzej z Mokobód do Serokomli.

Zwolnieni:

Ks. Jóźwik Kazimierz z urzędu wikariusza par. Ryki — do pracy duszpasterskiej na Syberii.
Ks. mgr Jaczewski Andrzej z urzędu wikariusza par. św. Anny w Białej Podl. na duszpasterza akademickiego i kapelana Fundacji Pomocy Rodzinom Osób Uzależnionych.
Ks. Kania Andrzej z urzędu wikariusza par. św. Stanisława w Siedlcach — mianowany prefektem LO im. Bł. Królowej Jadwigi — Siedlce.
Ks. Majsterek Krzysztof z urzędu wikariusza par. św. Piusa V w Dęblinie — do duszpasterstwa wojskowego.
Ks. Żarski Sławomir z urzędu proboszcza par. Tyśmienica — do duszpasterstwa wojskowego.
Ks. kan. mgr Waszczuk Bernard z urzędu dziekana i proboszcza w Wisznicach — na rentę.

49
UTWORZENIE NOWYCH DEKANATÓW

BISKUP
SIEDLECKI czyli PODLASKI

L.dz. 560/92 Siedlce, 1992 — 06 — 19.

DEKRET

Mając na względzie przepis kan. 555 Kodeksu Prawa Kanonicznego o obowiązkach i prawach dziekana, biorąc pod uwagę fakt wielkości dekanatu włodawskiego, po wysłuchaniu zdania Rady Kapłańskiej, niniejszym ustanawiam dekanat Włodawski, w skład którego będą wchodziły parafie: Włodawa, Włodawa-Orchówek, Hanna, Jabłeczna, Dołhobrody, Lack, Lubień, Różanka, Sławatycze, Żuków. Siedzibą dekanatu będzie Włodawa;

oraz dekanat Hański, w skład którego będą wchodziły parafie: Hańsk, Brus, Dubeczno, Kosyń, Uhrusk, Urszulin, Wereszczyn, Wola Wereszczyńska. Wola Uhruska, Wytyczno. Siedzibą dekanatu będzie Hańsk.

Dekret wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1992 r.

† Jan Mazur
Biskup Siedlecki

Ks. Fr. Dudka
Kanclerz

Do wiadomości:

1. JWKsiądz Dziekan dekanatu włodawskiego.
2. JWKsiądz Dziekan dekanatu hańskiego.

BISKUP
SIEDLECKI czyli PODLASKI

L.dz. 558/92 Siedlce, 1992 — 06 — 17.

DEKRET

Mając na względzie lepsze zarządzanie diecezją, biorąc pod uwagę reorganizację diecezji po bulli Totus Tuus Poloniae Populus, Jana Pawła II, po wysłuchaniu zdania Rady Kapłańskiej, niniejszym ustanawiam dekanat grębkowski, do którego będą należały parafie: Czerwonka Liwska, Grębków, Kopcie, Wierzbno, Wiśniew k/Mińska Maz., Wyszków — z dawnego dekanatu liwskiego oraz Oleksin z dekanatu domanickiego.

Siedzibą dekanatu będzie Grębków.

Dekret wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1992 r.

† *Jan Mazur*
Biskup Siedlecki

Ks. Fr. Dudka
Kanclerz

Do wiadomości:
1. JWKsiądz Dziekan dekanatu domanickiego.
2. JWKsiądz Dziekan dekanatu grębkowskiego.

4. DEKANAT BIALSKI POŁUDNIE

Dziekan: Ks. Mieczysław Skorodiuk — Parafia Wniebowzięcia NMP Biała Podl.
Wicedziekan:

1. Parafia Chrystusa Miłosiernego w Białej Podlaskiej
2. Parafia Wniebowzięcia NMP w Białej Podlaskiej
3. Parafia Dokudów
4. Parafia Korczówka
5. Parafia Kościeniewicze
6. Parafia Łomazy
7. Parafia Ortel Królewski
8. Parafia Ortel Książęcy
9. Parafia Huszcza

5. DEKANAT BIALSKI PÓŁNOC

Dziekan: Ks. Antoni Laszuk — Parafia Narodzenia NMP w Białej Podl.
Wicedziekan:

1. Parafia Narodzenia NMP w Białej Podlaskiej
2. Parafia Św. Anny w Białej Podlaskiej
3. Parafia Błogosławionego Honorata w Białej Podlaskiej
4. Parafia Horbów
5. Parafia Hrud
6. Parafia Leśna Podlaska
7. Parafia Łukowce
8. Parafia Swory
9. Parafia Witulin
10. Parafia Woskrzenice

8. DEKANAT GRĘBKOWSKI

Dziekan: Ks. Zdzisław Domański — Parafia Oleksin
Wicedziekan:

1. Parafia Czerwonka Liwska
2. Parafia Oleksin
3. Parafia Grębków
4. Parafia Kopcie
5. Parafia Wierzbno
6. Parafia Wiśniew k/Mińska Maz.
7. Parafia Wyszków

9. DEKANAT HAŃSKI

Dziekan: Ks. Janusz Grodek — Parafia Hańsk
Wicedziekan:

1. Parafia Bruss
2. Parafia Dubeczno
3. Parafia Hańsk
4. Parafia Kosyń
5. Parafia Uhrusk
6. Parafia Urszulin
7. Parafia Wereszczyn
8. Parafia Wola Wereszczyńska
9. Parafia Wola Uhruska
10. Parafia Wytyczno

20. DEKANAT WŁODAWSKI

Dziekan: Ks. Franciszek Hołda — Parafia Włodawa
Wicedziekan:

1. Parafia Dołhobrody
2. Parafia Hanna
3. Parafia Jabłeczna
4. Parafia Lack
5. Parafia Lubień
6. Parafia Różanka
7. Parafia Sławatycze
8. Parafia Włodawa
9. Parafia Włodawa-Orchówek
10. Parafia Żuków

50

UTWORZENIE NOWYCH PARAFII

BISKUP
SIEDLECKI czyli PODLASKI

L.dz. 590/92 Siedlce, 22. 06. 1992 r.

DEKRET EREKCJI PARAFII POD WEZWANIEM PODWYŻSZENIA ŚW. KRZYŻA W MIĘTNEM

Ku chwale Boga w Trójcy Świętej Jedynego, dobru duchowemu Ludu Bożego, po wysłuchaniu zdania Rady Kapłańskiej, na mocy kanonu 515 Kodeksu Prawa Kanonicznego, niniejszym dekretem eryguję nową parafię pod wezwaniem Podwyższenia Św. Krzyża w Miętnem.

§ 1

Do utworzonej nowej parafii w Miętnem wchodzą miejscowości: Miętne — wydzielone z parafii Przemienienia Pańskiego w Garwolinie oraz Krystyna — z parafii Osieck.

§ 2

Parafia Miętne należeć będzie do dekanatu garwolińskiego i będzie posiadała prawa i przywileje, z jakich korzystają parafie w Diecezji Siedleckiej oraz podlegać będzie wszystkim obowiązkom, jakie ciążą na tych parafiach.

§ 3

Proboszcz parafii w Miętnem będzie używał pieczęci okrągłej z napisem w otoku: Parafia rzymskokatolicka pod wezw. Podwyższenia Św. Krzyża w Miętnem.

§ 4

Proboszcz nowej parafii, zgodnie z kan. 535 Kodeksu Prawa Kanonicznego i statutem 122 I Synodu Diecezjalnego Podlaskiego, urządzi kancelarię parafialną i archiwum.

§ 5

Do czasu założenia własnego cmentarza grzebalnego parafia w Miętnem będzie korzystała z cmentarza grzebalnego w Garwolinie.

§ 6

Tekst niniejszego dekretu należy podać do wiadomości wiernym w niedzielę 28 czerwca 1992 r. podczas Mszy św. w kościołach parafialnych: w Garwolinie i w Osiecku.

Powyższy dekret wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1992 r.

† *Jan Mazur*
Biskup Siedlecki

Ks. Fr. Dudka
Kanclerz

BISKUP
SIEDLECKI czyli PODLASKI

L.dz. 591/92 Siedlce, 24. 06. 1992 r.

DEKRET EREKCJI PARAFII POD WEZWANIEM
MATKI BOSKIEJ NIEUSTAJĄCEJ POMOCY W SZANIAWACH

Ku chwale Boga w Trójcy Świętej Jedynego, dobru duchowemu Ludu Bożego, po wysłuchaniu zdania Rady Kapłańskiej, na mocy kanonu 515 Kodeksu Prawa Kanonicznego, niniejszym dekretem eryguję nową parafię pod wezw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Szaniawach.

§ 1

Do utworzonej nowej parafii w Szaniawach wchodzą miejscowości: Szaniawy Matysy i Szaniawy Poniaty — wydzielone z parafii Trzebieszów.

§ 2

Parafia Szaniawy należeć będzie do dekanatu łukowskiego i będzie posiadała wszystkie prawa i przywileje, z jakich korzystają parafie w Diecezji Siedleckiej oraz podlegać będzie wszystkim obowiązkom, jakie ciążą na tych parafiach.

§ 3

Proboszcz parafii w Szaniawach będzie używał pieczęci okrągłej z napisem w otoku: Parafia rzymskokatolicka pod wezw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Szaniawach.

§ 4

Proboszcz nowej parafii, zgodnie z kan. 535 Kodeksu Prawa Kanonicznego i statutem 122 I Synodu Diecezjalnego Podlaskiego, urządzi kancelarię parafialną i archiwum.

§ 5

Do czasu założenia własnego cmentarza grzebalnego parafia w Szaniawach będzie korzystała z cmentarza grzebalnego w Trzebieszowie.

§ 6

Tekst niniejszego dekretu należy podać do wiadomości wiernym w niedzielę 28 czerwca 1992 r. podczas Mszy świętych w kościele parafialnym w Trzebieszowie i w Szaniawach.

Powyższy dekret wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1992 roku.

† *Jan Mazur*
Biskup Siedlecki

Ks. Fr. Dudka
Kanclerz

BISKUP
SIEDLECKI czyli PODLASKI

L.dz. 630/92 Siedlce, 4. 07. 1992 r.

DEKRET EREKCJI PARAFII POD WEZWANIEM
ŚW. BRATA ALBERTA W ŁUKOWIE

Ku chwale Boga w Trójcy Świętej Jedynego, dobru duchowemu Ludu Bożego, po wysłuchaniu zdania Rady Kapłańskiej, na mocy kanonu 515 Kodeksu Prawa Kanonicznego, niniejszym dekretem eryguję nową parafię pod wezwaniem Św. Brata Alberta w Łukowie.

§ 1

Nowa parafia jest wydzielona z terytorium dotychczasowej parafii Podwyższenia Św. Krzyża w Łukowie i obejmuje Osiedle Sienkiewicza, Nowy Łuków, ulicę Świderską, jedną stronę ul. 700-lecia (od strony Nowego Łukowa i Osiedla Sienkiewicza) oraz ulicę Żelechowską. Ulica Warszawska z przyległymi ulicami pozostaje przy parafii Podwyższenia Św. Krzyża. Granica nowej parafii przebiega ulicą Świderską do ul. 700-lecia, osią ulicy 700-lecia, ulicą Buczka, linią łączącą koniec ulicy Buczka z początkiem ul. Żelechowskiej oraz ulicą Żelechowską.

§ 2

Parafia Św. Brata Alberta należeć będzie do dekanatu łukowskiego i będzie posiadała wszystkie prawa i przywileje, z jakich korzystają parafie w Diecezji Siedleckiej oraz podlegać będzie wszystkim obowiązkom, jakie ciążą na tych parafiach.

§ 3

Proboszcz parafii Św. Brata Alberta będzie używał pieczęci okrągłej z napisem w otoku: Parafia rzymskokatolicka pod wezw. Św. Brata Alberta w Łukowie.

§ 4

Do czasu zorganizowania kancelarii parafialnej księgi metrykalne będą prowadzone w macierzystej parafii Podwyższenia Św. Krzyża w Łukowie.

§ 5

Parafia Św. Brata Alberta będzie korzystała z cmentarza grzebalnego w Łukowie.

§ 6

Tekst niniejszego dekretu należy podać do wiadomości wiernym w niedzielę 12 lipca 1992 r. podczas Mszy św. w kościołach parafialnych w Łukowie.

Powyższy dekret wchodzi w życie z dniem 12 lipca 1992 roku.

† Jan Mazur
Biskup Siedlecki

Ks. Fr. Dudka
Kanclerz

BISKUP
SIEDLECKI czyli PODLASKI

L.dz. 756/92 Siedlce, 1992 — 08 — 20.

DEKRET EREKCJI PARAFII POD WEZWANIEM MATKI BOŻEJ SZKAPLERZNEJ W KRZEWICY

Ku chwale Boga w Trójcy Świętej Jedynego, dobru duchowemu Ludu Bożego, po wysłuchaniu zdania Rady Kapłańskiej, na mocy kanonu 515 Kodeksu Prawa Kanonicznego, niniejszym dekretem eryguję nową parafię pod wezwaniem Matki Bożej Szkaplerznej w Krzewicy.

§ 1

Do utworzonej nowej parafii w Krzewicy wchodzą miejscowości: Krzewica — z parafii św. Józefa w Międzyrzecu Podl., Łuniew — z par. Krzesk oraz Krzymoszyce, Wólka Krzymowska i kol. Wolańska — wydzielone z parafii św. Mikołaja w Międzyrzecu Podlaskim.

§ 2

Parafia Krzewica należeć będzie do dekanatu międzyrzeckiego i będzie posiadała wszystkie prawa i przywileje, z jakich korzystają parafie w Diecezji Siedleckiej oraz podlegać będzie wszystkim obowiązkom, jakie ciążą na tych parafiach.

§ 3

Proboszcz parafii w Krzewicy będzie używał pieczęci okrągłej z napisem w otoku: Parafia rzymskokatolicka pod wezw. Matki Bożej Szkaplerznej w Krzewicy.

§ 4

Proboszcz nowej parafii, zgodnie z kan. 535 Kodeksu Prawa Kanonicznego i statutem 122 I Synodu Diecezjalnego Podlaskiego, urządzi kancelarię parafialną i archiwum.

§ 5

Do czasu założenia własnego cmentarza grzebalnego parafia w Krzewicy będzie korzystała z cmentarza grzebalnego w Międzyrzecu Podlaskim lub w Krzesku.

§ 6

Tekst niniejszego dekretu należy podać do wiadomości wiernym 26 sierpnia 1992 r. — w uroczystość Matki Boskiej Częstochowskiej — podczas Mszy św. w kościołach parafialnych w Międzyrzecu Podlaskim i w Krzesku oraz w Krzewicy.

Powyższy dekret wchodzi w życie z dniem 26 sierpnia 1992 roku.

† Jan Mazur
Biskup Siedlecki

Ks. Fr. Dudka
Kanclerz

DZIAŁ NIEURZĘDOWY

POMOCE DUSZPASTERSKIE

51

Ks. Roman Karwacki

NOWY TEKST KATECHZMU KOŚCIOŁA KATOLCKIEGO

Biskupi uczestniczący w Specjalnym Zgromadzeniu Synodu Biskupów poświęconemu Europie (28. 11. — 14. 12. 1991) napisali w Deklaracji Końcowej tegoż Synodu: „Z wielką nadzieją czekamy na przygotowywany Katechizm Kościoła Powszechnego. Syntetyczny wykład całej nauki katolickiej, zgodny z prawdziwym duchem Soboru Watykańskiego II, może okazać się bardzo przydatny wobec niepokojów spowodowanych pewnymi tendencjami teologicznymi. Kiedy bowiem teologia jest zakorzeniona w słowie Bożym i tkwi mocno w Magisterium Kościoła, stanowi wielką pomoc w dziele ewangelizacji. Trzeba natomiast uznać, że «rozdźwięki» w dziedzinie teologii stanowią przeszkodę

dla ewangelizacji, zwłaszcza dla tej, która winna się stale dokonywać wewnątrz samego Kościoła"[1]. Nadzieja ta spełniła się, gdy Ojciec Święty Jan Paweł II uroczyście zatwierdził tekst przygotowywanego od kilku lat nowego opracowania Katechizmu.

1. *Okres przygotowawczy*

Propozycję przygotowania Katechizmu dla Kościoła Powszechnego wysunął Nadzwyczajny Synod Biskupów (1985) zwołany przez Ojca Świętego Jana Pawła II dla uczczenia dwudziestej rocznicy zakończenia Soboru Watykańskiego II. W Relacji końcowej tegoż Synodu czytamy: „Bardzo powszechne jest pragnienie, aby przygotować Katechizm czyli kompendium całej nauki katolickiej tak co do wiary jak i moralności, który byłby niejako punktem odniesienia dla Katechizmów czy kompendiów układanych w różnych regionach. Wykład nauki powinien być jednocześnie biblijny i liturgiczny, przedstawiający zdrową doktrynę i dostosowany do życia dzisiejszych chrześcijan"[2].

Propozycję Synodu przyjął Ojciec Święty Jan Paweł II i 10 czerwca 1986 r. powołał Komisję do redagowania Katechizmu dla Kościoła powszechnego *(Commisio ad Catechismum redigendum pro Ecclesia Universali)*. W skład Komisji weszli kardynałowie, arcybiskupi i biskupi wyznaczeni przez papieża. Reprezentowali oni biskupów z różnych kontynentów oraz odpowiednich dykasterii Kurii Rzymskiej. Przewodniczącym tej Komisji został Kardynał Joseph Ratzinger, Prefekt Kongregacji Nauki Wiary.

Prace nad redakcją Katechizmu trwały kilka lat. 3 listopada 1989 r. projekt Katechizmu Komisja przesłała do konsultacji wszystkim biskupom (z zachowaniem dyskrecji — *sub secreto)*, prosząc, by uwagi na temat projektu Katechizmu zostały przesłane Komisji do końca maja 1990 r. Projekt Katechizmu nosił tytuł: Katechizm dla Kościoła Powszechnego.

Podczas Nadzwyczajnego Zgromadzenia Synodu Biskupów poświęconemu Europie (1991 r.) kard. J. Ratzinger powiedział: „Pracujemy nad siódmą redakcją tekstu Katechizmu Kościoła Powszechnego, będącego obiektem wielu krytycznych uwag i wielu sugestii, lecz również ogólnej zgody co do jego potrzeby ... Bardzo delikatnym problemem jest opracowanie przekładów. Komisja zapewni przekład na język angielski, francuski, włoski, hiszpański i portugalski. Tekstem oficjalnym będzie tekst łaciński"[3].

W lutym 1992 r. zakończono prace nad ostatnią (dziewiątą) redakcją. 14 lutego, w święto Patronów Europy świętych Cyryla i Metodego,

---

[1] Deklaracja końcowa, L'Osservatore Romano, Wydanie polskie 13 (1992) Nr 1 s. 49.
[2] Relacja końcowa II, B 4.
[3] L'Osservatore Romano, Wyd. polskie 13 (1992) Nr 1 s. 41.

których Ojciec Święty określił jako prawdziwy wzór dla katechistów [4], Komisja jednomyślnie zaaprobowała tekst Katechizmu. Ostateczny tekst noszący tytuł Katechizm Kościoła Katolickiego, został wręczony papieżowi w marcu 1992 r. Ojciec Święty dokładnie sprawdził tekst i odesłał, by wprowadzić dalsze, końcowe poprawki. W świetle tych wskazówek przygotowano ostateczny tekst Katechizmu. Tekst został przekazany Ojcu Świętemu 30 kwietnia 1992 r., w liturgiczne wspomnienie św. Piusa V, zwanego papieżem „Rzymskiego Katechizmu Trydenckiego" [5].

2. *Uroczyste zatwierdzenie*

25 czerwca 1992 r. Ojciec Święty Jan Paweł II uroczyście zatwierdził tekst Katechizmu Kościoła Katolickiego. Podczas ceremonii zatwierdzenia Katechizmu, w której wzięli udział członkowie Komisji z jej przewodniczącym, kard. J. Ratżingerem na czele i Komitetu Redakcyjnego tegoż Katechizmu, Ojciec Święty dał wyraz swej wielkiej radości z tego, że w relatywnie krótkim czasie został opracowany tekst Katechizmu Kościoła Katolickiego. Zaznaczył ponadto, że jest to ważne i upragnione dzieło będące owocem rzeczywiście niezwykłej współpracy kościelnej. Ojciec Święty podkreślił, że staranny, jasny i syntetyczny tekst Katechizmu wspaniale odpowiada Tradycji Kościoła. W nim znajduje swój wyraz i urzeczywistnia się stała moc i bogactwo życia Kościoła. Ponadto treść Katechizmu odzwierciedla wiernie naukę Soboru Watykańskiego II i zwraca się do współczesnego człowieka, aby mu przedłożyć nienaruszone i kompletne Orędzie chrześcijańskie [6].

3. *Główne prawdy i założenia*

Kard. J. Ratzinger, nazajutrz po papieskiej aprobacie Katechizmu, podczas konferencji prasowej z tej okazji podkreślił znaczenie papieskiej aprobaty dla tekstu Katechizmu, zwrócił uwagę na charakterystyczne aspekty tekstu, oraz wskazał na pilną potrzebę takiego Katechizmu dzisiaj. Chodzi o taki tekst katechizmu, który zawiera i możliwie w sposób pełny, jasny i syntetyczny formułuje podstawowe prawdy wiary i moralności katolickiej. Należy on do tzw. Katechizmu Wielkiego *catechismus maior)*, narzędzia, które służy przede wszystkim tym, na których spoczywa obowiązek katechezy w imieniu Kościoła,

---

[4] Por. Enc. Slavorum Apostoli, n. 20.

[5] Por. Dank für Unterstützung, Grussadresse von Kardinal Joseph Ratzinger an Johannes Paul II. bei der Approbation des Weltkatechismus am 25. Juni, L'Osservatore Romano, Wochenausgabe in deutscher Sprache 22 (1992) Nr 27 (3. Juli) s. 7, Orig. ital. in O. R. 26. 6. 92.

[6] Por. Frucht einer ungewöhnlichen Zusammenarbeit, Ansprache des Papstes bei der Zeremonie der Approbation des Katechismus der katholischen Kirche am 25. Juni, L'Osservatore Romano, Wochenausgabe in deutscher Sprache 22 (1992) Nr 27 (3. Juli) s. 7.

a więc biskupom, księżom, katechetom i tym, którzy opracowują katechizmy.

Katechizm Kościoła Katolickiego winien być „punktem odniesienia" dla Katechizmów narodowych, diecezjalnych, które mają na względzie głoszenie prawd chrześcijańskich różnym grupom katechetycznym, np. dzieciom, młodzieży, dorosłym i starszym. Ten Katechizm w żaden sposób nie wyklucza miejscowych Katechizmów, zarówno tych, które są w użyciu, jak i tych, które są przygotowywane. Wręcz przeciwnie, wymaga ich pośrednictwa i potrzebuje ich, jeśli chce osiągnąć swój założony cel.

Adresatami tego Katechizmu są więc przede wszystkim i na pierwszym miejscu biskupi jako pierwsi i autentycznie odpowiedzialni za nienaruszone i pełne głoszenie Słowa Bożego. Następnie są adresatami autorzy Katechizmów, na których ciąży obowiązek, aby prawdę chrześcijańską urzeczywistniać w dzisiejszym i własnym środowisku.

Tytuł „Katechizm Kościoła Katolickiego" jasno wyraża kościelny charakter. Jest on Katechizmem Kościoła Katolickiego w tym sensie, że odwołuje się do bogatej Tradycji Wschodu i Zachodu oraz zwraca się do całego Kościoła Powszechnego, a zwłaszcza do jego pasterzy.

Przy opracowaniu Katechizmu współpracowały różne kręgi kościelne: Synod Biskupów, który wyraził pragnienie takiego Katechizmu, papież, który chciał Katechizmu, biskupi redagujący, cały Episkopat, gdyż wszyscy biskupi byli konsultorami, a także wielu specjalistów różnych dyscyplin teologicznych (egzegeci, dogmatycy, liturgiści, moraliści, katecheci, pastoraliści...).

W świecie naznaczonym subiektywizmem i pełnym napięć z powodu różnorodnych misji, w świecie, w którym takie rzeczywistości jak Bóg, Chrystus, Kościół, człowiek zdają się tracić swój sens i znaczenie, z różnych stron dochodzi wołanie o głoszenie prawdy, która może uratować człowieka i jego świat, która ukazuje Chrystusa, tego samego na każdym miejscu i w każdym czasie, objawiającego tajemnicę miłości Boga Ojca i jednocześnie odsłania człowiekowi jego własną godność w swej nienaruszonej prawdzie i oryginalności.

Wierni mają prawo do tego, aby otrzymać prawdziwy, nienaruszony i pełny przekaz wiary chrześcijańskiej [7].

4. *Treść Katechizmu*

Czym jest nowy tekst Katechizmu Kościoła Katolickiego? Odpowiedź na to pytanie znajdujemy w *Sprawozdaniu z prac Komisji do redakcji*

---

[7] Por. Wesentliche Wahrheiten und Grundlagen, Aus der Erklärung von Kardinal Joseph Ratzinger bei der Pressekonferenz anlässlich der Approbation des Katechismus der katholischen Kirche durch den Papst, L'Osservatore Romano, Wochenausgabe in deutscher Sprache 22 (1992) Nr 27 (3. Juli) s. 1.

Katechizmu dla Kościoła Powszechnego, jakie złożył Specjalnemu Zgromadzeniu Synodu Biskupów poświęconemu Europie, kard. J. Ratzinger: „Jak wiadomo, nie chodzi o podręcznik teologii, lecz o tekst o charakterze katechetycznym, przekazujący naukę wiary. Z tej racji zostały zachowane krótkie syntezy, streszczające istotę podanej prawdy, łatwe do nauczenia się na pamięć. Są one również propozycją terminologii służącej opisowi doktryny w języku potocznym. W katechizmie przytaczane są również znaczące wypowiedzi świętych, z zachowaniem proporcji między mężczyznami i kobietami, ukazujące jak nauką wiary żyli święci i święte“ [8].

Nowy tekst Katechizmu Kościoła Katolickiego jest opracowaniem dość obszernym, liczy bowiem 430 stron druku. Treść Katechizmu wiernie odzwierciedla wiarę Kościoła, jego kult, życie i modlitwę.

Nowe opracowanie składa się z czterech części. Część pierwsza: *Wyznanie wiary*, jest wyjaśnieniem Symbolu wiary zwanym Składem Apostolskim. Część druga: *Sprawowanie tajemnic chrześcijańskich* omawia życie sakramentalne. Część trzecia: *Życie w Chrystusie* traktuje o sprawach moralnych w oparciu o Dekalog; synteza moralności chrześcijańskiej została ukazana w wielkim przykazaniu miłości. Część czwarta poświęcona jest modlitwie, szczególnie *Modlitwie Pańskiej*.

Ojciec Święty Jan Paweł II przemawiając podczas ceremonii zatwierdzenia nowego tekstu Katechizmu Kościoła Katolickiego wyraził życzenie, by ten Katechizm Kościoła Katolickiego stał się cennym narzędziem dla nowego apostolskiego i ewangelicznego posłannictwa Kościoła Powszechnego u progu trzeciego Tysiąclecia [9].

KU BEATYFIKACJI MĘCZENNIKÓW PODLASKICH

52

Dorota Kielak

SPRAWA UNICKA W UTWORACH STEFANA ŻEROMSKIEGO I WŁADYSŁAWA REYMONTA

(jeszcze jeden dokument do problemu)

Bogate i dość nietypowe źródło do badań kwestii unickiej stanowi literatura piękna. Jest to źródło specyficzne o tyle, że z jednej strony poprzez przytaczanie faktów, rejestrowanie autentycznych zdarzeń i prawdziwych postaci z fotograficzną czasem dokładnością — mówi

[8] L'Osservatore Romano, Wyd. polskie 13 (1992) Nr 1 i s. 41.
[9] Por. Frucht einer ungewöhnlichen Zusammenarbeit, dz. cyt., s. 7.

w sposób bezpośredni o sytuacji historycznej, a z drugiej — przekazuje perspektywę emocjonalną tych zdarzeń, sposób zakodowania ich w świadomości epoki. Literatura piękna staje się po prostu świadectwem tego, jak rozumiano problem unitów, jakimi kategoriami myślano o nim współcześnie.

Rzeczywistość przedstawiona na kartach powieści, nowel czy też reportaży świadczy o sferze konkretnych faktów i zdarzeń wraz ze sposobem utrwalania się ich w zbiorowej pamięci.

I tak z jednej strony literacką transpozycję uzyskała np. postać prawosławnego chłopa Leoniuka [1], faktycznego unity w noweli Stefana Żeromskiego pt. „Do swego Boga", chłopa, który co roku przed Wielkanocą wraz ze swą wnuczką po zabitym przez Moskali synu, wędruje pieszo spod Drohiczyna aż do Warszawy, gdzie katolicki ksiądz udziela im sakramentu pojednania.

„Przebywają pustkowie bezludne, lasy czarne i głuche, brną po zaspach głębokich, po lodach rzek i stawów śniegiem przyprószonych, pod nogami dzwoniących — idą leśnymi, dalekimi a zapadłymi drogami — spod samego Drohiczyna aż za Warszawę — miasto... spowiedź uhopić." [2]

Swoje odbicie na kartach noweli Wł. Reymonta pt. „Osądzona" znalazły jezuickie misje wśród unitów, działające w latach 1877—1903, a ożywające we wspomnieniach głównej bohaterki Anny Jaszczukowej.

„Tknęło ją przypuszczenie, boć dobrze pamiętała czasy nawracania na prawosławie, kiedy to zjawiali się przebrani księża, niosący umęczonym unitom słowa wytrwania." [3]

Jej pamięć zarejestrowała także „całe wsie umęczone, całe rody wymordowane, całe parafie wygnane. I swoją rodzoną matkę z połamanymi nogami, i ojca przepędzonego przez kozackie nahaje, i braci potopionych w jeziorze",[4] także przymusowe przesiedlania opornych unitów, nie chcących przejść na prawosławie, w głąb Rosji, np. do Orenburga.[5]

Ta sama nowela wspomina również o żywotności kultu św. Jozefata [6], którego relikwie zaraz po powstaniu styczniowym zamurowane zostały w bialsko-podlaskiej cerkwi przez prawosławnego proboszcza.[7] W tej

---

[1] Potwierdza to w swoich dziennikach Stefan Żeromski, patrz T. Krawczak, Kształtowanie świadomości narodowej wśród ludności wiejskiej Podlasia w latach 1863—1918, Biała Podlaska 1982, s. 26.

[2] St. Żeromski, Do swego Boga, w: S. Żeromski, Dzieła, t. I., Warszawa 1973, s. 270.

[3] Wł. Reymont, Osądzona w: Pisma, t. 6, Warszawa 1950, s. 24.

[4] Ibidem, s. 14.

[5] Ibidem, s. 59.

[6] Ibidem, s. 9.

[7] Ks. R. Soszyński, Relikwie św. Jozafata. „Ład", 1988, nr. 6, s. 9.

samej noweli utrwalony zostaje również, chociaż nie bezpośrednio przytoczony, ukaz Mikołaja II z 30 IV 1905 roku, wprowadzający na terenie imperium rosyjskiego pewną tolerancję religijną. Pozwolił on unitom zapisywać się na listy wyznawców kościoła rzymskokatolickiego, a przede wszystkim złagodził kurs polityki władz rosyjskich wobec ludności unickiej. W tym właśnie czasie liberalnej dość polityki wyznaniowej zawiera się akcja noweli, a jej bohaterka na pytanie carskiej urzędniczki, czy jest prawosławna, może odpowiedzieć — „Ja z unitów [...] I moja Oksenia też katoliczka..." [8] A w odpowiedzi usłyszy następujące słowa — „Po ukazie, to już wszystko jedno jakiej kto wiary, byle jeno wiernie służył carowi. Ślub w cerkwi czy w kościele jednakowo ważny." [9]

Z rzeczywistości zostają przeniesione wreszcie potajemne, nocne praktyki religijne unitów, którym przypadkowo przygląda się bohater „Urody życia" Stefana Żeromskiego — Piotr Rozłucki.

„Piotr wsłuchiwał się w to, lecz do jego uszu dochodziły tylko urwane słowa modlitwy. Pozostawiony na uboczu, przytulił się do jakiegoś drzewa, usiadł na spotkanym pniaku i czekał. Domyślał się, że ksiądz udziela ślubów, o których coś niecoś słyszał [...]" [10]

Unicka historia żyje na kartach literatury pięknej w dość bogatej faktografii, w kolorycie wiejskich krajobrazów, gdzie czasami spotkać można „na przecięciu gościńców" dawną, gontem krytą kapliczkę unicką, „zszarzałą, zapomnianą i przelękłą" [11] ale ponad tym żyje przede wszystkim w ludziach. Uniccy bohaterowie, postacie, mające jakikolwiek związek z unią są głównymi przekazicielami prawdy o tym epizodzie historii. O unii świadczą w utworach Żeromskiego i Reymonta ludzie i ich życiowa postawa, ich sposób odbierania świata, ich wrażliwość na sprawy rzeczywistości. Problem unii jest tutaj wyłącznie problemem człowieka i jego psychiki ukształtowanej przez takie, czy inne wydarzenia, hierarchii wartości, przyjętej w trakcie przeżytych doświadczeń.

Można powiedzieć, że unicka historia funkcjonuje na kartach dzieł Żeromskiego i Reymonta w ludzkich losach, ludzkim, odwróconym nagle biegu życia.

Szymon Lewczuk z reymontowskiego opowiadania „Osądzona" w czasie najsilniejszych represji uparcie bronił swojej wiary. Organizował opór w całej parafii, aż wreszcie znalazł się w więzieniu, z którego został zesłany do Orenburga. Ale i stamtąd udało mu się uciec i odtąd „przez całe lata, chroniąc się przed pościgiem był duszą «opornych»", walczących o swoje polskie, katolickie dusze. Był niestrudzonym,

---

[8] Wł. Reymont, Osądzona... op. cit., s. 12.
[9] Ibidem, s. 12.
[10] S. Żeromski, Uroda życia, t. I., w: Dzieła, t. 14, Warszawa 1974, s. 269.
[11] Wł. Reymont, Osądzona... op. cit., s. 10.

o świętej żarliwości apostołem. Sprowadzał księży i urządzał po lasach misje, prowadził tajne pielgrzymki do Częstochowy, wykradał trupy «opornych» z prawosławnych cmentarzów i grzebał je po lasach, stawiał przydrożne, katolickie krzyże, krzepił słabnących, gromił małodusznych i był postrachem dla odstępców. Żył niby zwierz ciągle tropiony, Bóg wie gdzie i Bóg wie czym, a zawsze gotowy do pomocy, nieulękły, gorejący wiarą, niby rozżażona pochodnia. Modlono się do niego, jak do świętego, bowiem gdzie się pokazał, obsychały łzy, spływał spokój i ustępowały wszelkie nieporozumienia." [12]

Pratuliński sołtys z noweli Żeromskiego pt. „Poganin" był zamożnym gospodarzem, dopóki nie zaczął opierać się prawosławnej wierze. „Służył ja Jemu wiernie — temu Panu Jezusowi — a na mnie on nie wejrzał, a na cały naród chłopski — nie wejrzał, w ręce oprawców nas wydał".[13]

Szymon odmieniony po swojej tragedii przesłuchań i prześladowań stał się zupełnie kimś innym — „ja nie prawosławny i nie katolik — mówi po latach, które upłynęły od tamtych wydarzeń — ja nie Polak i nie ruski, ja człowiek. Swoimi drogami za wolą Bożą chodzę. Każde stworzenie jest mi bratem rodzonym." [14]

Pratuliński sołtys natomiast pod wpływem cierpienia usunął Boga ze swojego życia całkowicie — „ja się jego nie zapierał, na rotę-m wojska wyszedł z krzyżem i piersi odkrył. Ze mnie ciało kawałkami leciało pod batem — ja imienia jego wzywał. Ja w Brześciu między zbójami i łotrami krzyżem leżał po całych nocach, na mnie żołdactwo pluło, grunt mój sprzedali za nic, dzieci wywieźli — ja tylko imienia jego wzywał. Aż w nocy rozum i statek na mnie przyszedł... Jakby Pan Bóg na niebie był, jakby był sprawiedliwy, toby na świecie nie było tego katowstwa." [15]

Szymon Lewczuk porzuciwszy swoje gospodarstwo wędruje po świecie w poszukiwaniu swego Boga, pratuliński sołtys stał się pasterzem mieszkającym w lesie lub na łące. Obaj utracili swoje normalne życie i obaj, każdy na swój sposób, szukają swojego Boga.

Zbiorowa pamięć epoki Reymonta i Żeromskiego zanotowała unię przede wszystkim jako tragedię ludzkich losów, tragedię załamanych światopoglądów, wątpiących wciąż i poszukujących istnień, także tragedię zhańbionego pod strachem śmierci życia, rozdwojonego na to oficjalne — prawosławne i to naprawdę własne — katolickie. (Jest to tragedia jeszcze bardziej znacząca dla epoki pisarza, jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że w mentalności tej epoki funkcjonował jeszcze ethos Konrada, który nade wszystko ceni honor i walkę z otwartą przyłbicą.)

---

[12] Ibidem, s. 59.
[13] S. Żeromski, Poganin, w: Dzieła, t. I. Warszawa 1973, s. 265.
[14] Wł. Reymont, Osądzona... op cit., s. 79.
[15] S. Żeromski, Poganin, op. cit., s. 266.

Literacki sobowtór chłopa Leoniuka z noweli Żeromskiego „Do swego Boga" chcąc uchronić życie wnuczki, przyjął wraz z nią obcą, narzuconą mu przemocą wiarę. — „Stare u niego było serce, dziadowskie... Jak liść dygotał, u nóg Moskalowi się wlókł, przyszwy butów całował — aż podpisał." [16] Ale raz w roku przebywa wraz z wnuczką setki kilometrów pieszo, by wyspowiadać się u katolickiego duchownego.

„Jest daleko, za Warszawą — miastem, kościółek maleńki, stary; ksiądz ten jest młody, świątobliwy a miłosierny. Oczy u tego księdza we łzach, słowo ciche... [...]. Przyjdą w nocy, zastukają, dziad przez szybę poszepce — wnet on ich boczną furtką do kościoła prowadzi spowiedzi słucha, a sam płacze, serdeczny ślózami gorzkimi. Potem wszyscy krzyżem leżą aż do samego rannego świtania." [17]

W ten sposób unia, w epoce, gdy minęły już najgorsze prześladowania zarejestrowana została w ogólnej świadomości jako specyficzny problem moralny, problem godności ludzkiego życia, wytrąconego z normalnego biegu, życia, którego pełni nie można osiągnąć, któremu zabroniony jest powrót do źródeł.

Skazany na wieczne rozdarcie jest w końcu i Piotr Rozłucki, syn unicki który, wychowany na Rosjanina, z dala od kultury i historii Polski nie umie tak naprawdę określić się względem otaczających go problemów. Chociaż w jego przypadku jest to kwestia nie tylko przyjęcia określonej wiary, ale przede wszystkim przynależności narodowej.

Problem unicki, widziany oczami literatury pięknej, to problem ludzkich losów, dylematów światopoglądowych, ale również i problem nieuchronności tychże losów, ich zdeterminowania losami zbiorowości.

„Osądzona" Jaszczukowa z noweli Reymonta została jakby napiętnowana poprzez dzieje swoich przodków.

„Męczeńska krew unicka płynęła w jej żyłach, ojcowie jej szli za wiarę i Polskę pod knuty, na wygnanie, na śmierć, toć i ona niczego się nie ulęknie. I żądza poświęcenia uskrzydlała jej duszę i rwała ją wysoko w krainy nadludzkich ofiar i uniesień ekstatycznych.

— A choćby i dać życie! — myślała dumnie, tocząc rozpalonymi oczami." [19]

Chociaż ukaz Mikołaja II znacznie złagodził kurs polityki wyznaniowej w imperium rosyjskim, bohaterka nadal identyfikuje się z postawą unitów — męczenników. Identyfikacja ta jest przy tym tak silna, że zamienia urojenie w rzeczywistość. Każe Jaszczukowej zagrać rolę poświęcającej się dla sprawy wiary męczennicy, osaczonej przez prawosławnych wrogów. Mimo przychylnego dla niej wyroku sądu w spra-

---

[16] S. Żeromski, Do swego Boga, op. cit., s. 271.
[17] Ibidem, s. 271.
[18] S. Żeromski, Uroda życia, op. cit., s. 24.
[19] Wł. Reymont, Osądzona, op. cit., s. 56.

wie o udzielenie pomocy zbiegłemu rewolucjoniście bohaterka wciela się w legendarne już postacie unitów po roku 1875 i przekonana o swym unickim nieuchronnym przeznaczeniu umiera pod przydrożnym krzyżem.

W tym momencie utwór literacki, jako dokument historyczny odzwierciedla również proces kształtowania się swoistego ethosu opisywanej społeczności unickiej.

Na przykładzie utworów Żeromskiego i Reymonta powiedzieć można iż współczesna pisarzom epoka potrafiła spojrzeć na kwestię unicką nie tylko poprzez pryzmat spraw narodowych, ale także poprzez sferę etyczno-moralną, sferę ludzkiej osobowości.

53

Dorota Leśniewska Warszawa, 9. 09. 1986.

PROBLEM UNICKI NA ŁAMACH „POLAKA"

Czasopismo „Polak", wychodzące w latach 1896—1906, było miesięcznikiem Ligi Narodowej, przeznaczonym dla chłopów [1]. Pismo drukowano do 1903 r. w Krakowie, następnie we Lwowie. Redaktorem odpowiedzialnym został Kasper Wojnar, zaś od 1898 r. Stefan Bernacki. Jednak rzeczywistymi twórcami „Polaka" byli Roman Dmowski i Jerzy Popławski. Po ich odejściu redagowaniem miesięcznika zajął się Jan Załuska [2]. Materiały przygotowywali członkowie Ligi Narodowej w Galicji. W 1904 r. właściwą redakcję przeniesiono do Warszawy. Przyczyną tego było między innymi skupienie uwagi redaktorów na problemach zaboru rosyjskiego. „Polak" od początku był przeznaczony bowiem do rozpowszechniania w Królestwie.

W pierwszych numerach miesięcznika przeważała tematyka historyczna, poruszano tylko niektóre problemy aktualne, popularyzując hasła liberalno-demokratyczne [3]. Później sprawy bieżące zaczęły dominować. „Polak" nabrał zdecydowanie narodowego i antyrosyjskiego charakteru. Najwięcej miejsca poświęcono zagadnieniom Królestwa Polskiego. Między innymi postulowano zniesienie ograniczeń w posłu-

---

Przypisy: Praca niniejsza powstała pod naukowym kierownictwem dra Tadeusza Krawczaka.

[1] J. Łojek (red.), Historia prasy polskiej. Prasa polska w latach 1864—1918, Warszawa 1976, s. 56.

[2] J. Myśliński, Prasa wydawana przez Ligę Narodową w Krakowie przed 1905 r. (zarys informacyjno-bibliograficzny), „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego" t. II., a 1963, s. 43.

[3] W. Piątkowski, Idee społeczno-polityczne „Polaka" (1896—1906). Przyczynek do kształtowania się ideologii Narodowej Demokracji, „R. H. Cz. P.", t. V., 1966, z. 2, s. 47.

giwaniu się językiem polskim w szkolnictwie, sądach, administracji, podnoszono kwestię samorządów gminnych, poruszano sprawy wyznaniowe.

Problem unicki przewijał się na łamach „Polaka" od pierwszych numerów. Przedstawiony był w postaci „walki o unitów" w zaborze rosyjskim. Miesięcznik bowiem propagował tezę, że po likwidacji Kościoła grecko-katolickiego (w guberniach zachodnich w 1839 r., w Królestwie w 1874 r.) byli unici, bez względu na stanowisko rządu carskiego, powinni się opowiedzieć za religią rzymsko-katolicką. Przejście na prawosławie jest jednoznaczne z wynarodowieniem, ze zdradą sprawy Polski. „Unia brzeska była połączeniem się narodu nie tylko z kościołem katolickim, ale i z narodem polskim ..."[4]. Dlatego redakcja nie ograniczyła się do omawiania aktualnej sytuacji unitów. Pokazywała też aspekt historyczny tej sprawy, komentowała posunięcia rządu, pouczała czytelników-ex-unitów, co czynić w konkretnej sytuacji politycznej. Ukazywała prześladowania unitów jako przykład ogólnego stosunku Rosji do Polski i Polaków. Natomiast zagadnieniom związanym z unitami w Galicji redakcja „Polaka' nie poświęciła wiele uwagi.

Problem unicki podejmowany był w prawie każdym numerze „Polaka"[5]. Największe natężenie wzmianek przypada na lata 1897—98 (36) i 1905 (28). To zjawisko związane jest z tym, że we wspomnianych okresach zostały podjęte przez władze rosyjskie decyzje prawno-organizacyjne, które mogły zmienić lub zmieniły sytuację unitów na ziemiach zaboru rosyjskiego. Chodzi o spis ludności z 1897 r. i wydane w roku następnym „przepisy o unitach" oraz o ukaz Mikołaja II O wzmocnieniu zasad tolerancji religijnej z 1905 r., który pozwolił byłym unitom swobodnie wyznawać katolicyzm.

Zagadnienia unickie redakcja „Polaka" poruszała na łamach obu stałych działów czasopisma: Sprawy polskie i Różne wiadomości oraz w artykułach redakcyjnych. Publikowała też listy od unitów lub traktujące o sprawach unickich.

Stanowisko redakcji wobec problemu najpełniej zostało wyrażone w rubryce Sprawy polskie. Oprócz informacji o wydarzeniach, przekazywanych zawsze z odpowiednim komentarzem, zamieszczano tu również rady dla unitów, jak postępować wobec posunięć rządu carskiego (np. wobec spisu ludności w 1897 r.)[6]. Redakcja przedstawiała przy-

---

[4] Sprawy polskie w zaborze austriackim, „Polak" t. X., wrzesień 1905, nr. 9, s. 143.

[5] Do niniejszej pracy nie wykorzystano następujących numerów pisma: 1896 (t. I.) — nr 1; 1901 (t. VI.) — nr 2—12; 1902 (t. VII.) — nr 6, 7; 1903 (t. VIII.) — nr 1, 4, 7—8, 12; 1906 (t. XI.) — nr 5, 6. Uwzględnienie tych numerów niewątpliwie miałoby wpływ na konkretne dane liczbowe, ale ogólny obraz sytuacji nie uległby zmianie.

[6] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. I., listopad 1896, nr 2, s. 13.

kłady pozytywnego działania na rzecz obrony katolicyzmu, ale i przestrzegała przed szpiegami i konfidentami rosyjskimi [7]. Ponadto przedrukowywano w tej rubryce fragmenty artykułów z prasy rosyjskiej, niemieckiej oraz z tajnego pisma warszawskiego „Pochodnia" [8]. Redakcja przytaczała też zinterpretowane fragmenty materiałów rządowych (np. fragment Spisu skazanych na kary nr 28 — w maju 1900 r.) [9]. Również w Sprawach polskich zostały zamieszczone nieliczne wzmianki o sytuacji unitów w Galicji.

W dziale Różne wiadomości publikowane były krótkie notatki o charakterze informacyjnym, w zasadzie bez komentarzy redakcji. Najwięcej miejsca sprawy unickie zajęły w latach 1904—1905. Doniesienia z różnych miejscowości, położonych „na terenie Unii" dotyczyły prześladowań unitów, sposobów obrony przed represjami oraz osób, których należy się wystrzegać. W 1905 r. w tej rubryce zacytowano dwie odezwy Towarzystwa Opieki nad Unitami [10]. Ponadto rubryka ta przytaczała fragmenty artykułów z innych gazet („Gwiazdki Cieszyńskiej", „Nowej Reformy", rządowej „Oświaty") [11] odnoszące się do spraw unickich.

W „Polaku" opublikowano zaledwie cztery samodzielne artykuły poświęcone wyłącznie problemom unickim [12]. Jednak o unitach wspominali też autorzy innych publikacji, np. omawiających stosunki ludnościowe i religijne na ziemiach polskich [13]. Artykuły te nie były podpisane, a najwięcej zamieszczono ich w latach 1904—1905.

Sprawy unickie znalazły także odzwierciedlenie w korespondencji napływającej od czytelników. Nadawców można podzielić na dwie grupy: nie-unitów i unitów (zob. aneks 3). Pierwsi w swoich listach wyrażali współczucie dla doli unitów i podziw dla ich postawy. Natomiast drudzy pisali najczęściej o swoim życiu, opisywali prześla-

---

[7] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim „Polak" t. IV., listopad 1899, nr 11, s. 170.

[8] Przedruki z zagranicznych czasopism, niemieckich i rosyjskich: Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. I., listopad 1896, nr 2, s. 13 oraz t. II., czerwiec 1897, nr 6, s. 91; przedruki z „Pochodni": Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. IV., grudzień 1899, nr 12, s. 188—189 oraz Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. V., listopad 1900, nr 10—11, s. 162—163.

[9] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. V., maj 1900, nr 5, s. 93.

[10] Różne wiadomości, „Polak" t. X., kwiecień 1905, nr 4, s. 63—64 i maj 1905, nr 5, s. 79 (zob. aneksy 1 i 2).

[11] Różne wiadomości, „Polak" t. IV., czerwiec 1899, nr 6, s. 95; t. IX., grudzień 1904, nr 12, s. 192; t. V., listopad 1900, nr 10—11, s. 167.

[12] Prawo i rząd rosyjski, „Polak" t. III., lipiec 1898, nr 6—7, s. 96—99; Prośba unitów, „Polak" t. V., wrzesień 1900, nr 9, s. 180—181; Walka o wiarę, „Polak" t. IX., lipiec 1904, nr 7, s. 97—98; Chłop, Na ziemiach dawnej Unii (głos Podlasiaka), „Polak" t. X., sierpień 1905, nr 8, s. 117—118.

[13] Królestwo Polskie, „Polak" t. II., kwiecień 1897, nr 4, s. 49—51.

dowania „opornych" współwyznawców, ich próby obrony przed rusyfikacją i wpływami prawosławia. Korespondenci nie podawali swoich nazwisk. Zgodnie z apelem „Polaka", dla uniknięcia represji, podpisywali się pseudonimem, rzadziej sygnowali list inicjałami lub samym imieniem. Czasem brak było jakiegokolwiek podpisu. Pierwsze listy redakcja zamieszczała w dziale Sprawy polskie. Dopiero od 1900 r. utworzyła odrębną rubrykę, w której publikowała wybraną korespondencję. Najwięcej listów związanych z problematyką unicką zamieszczono w latach: 1902 (8), 1904 (9) i 1905 (9). Cała zaś korespondencja pochodziła z zaboru rosyjskiego (zob. aneks 4), przede wszystkim z guberni siedleckiej (12 listów) i lubelskiej (13 listów).

W „Polaku" były cytowane w całości lub we fragmentach niektóre dokumenty dotyczące unitów. Przeważnie związane były z wydarzeniami roku 1905. Dwukrotnie zacytowano odezwy Towarzystwa Opieki nad Unitami, natomiast trzecią odezwę, podpisaną przez to Towarzystwo redakcja uznała za prowokację popów.[14] Również w roku 1905 przytoczono 1. paragraf z ukazu Mikołaja II O wzmocnieniu zasad tolerancji religijnej, fragment okólnika generał-gubernatora warszawskiego Makrymowicza, który komentuje carski ukaz[15] oraz część okólnika biskupa lubelskiego Jaczewskiego do duchowieństwa diecezji, precyzującą bardzo liberalne zasady przyjmowania byłych unitów na łono Kościoła katolickiego.[16] Ponadto we wrześniu 1900 r. „Polak" wydrukował prośbę unitów do papieża (dokonując tylko nieznacznych skrótów).[17]

W artykułach i korespondencji „Polaka" wielokrotnie wymieniano tereny zamieszkałe przez ex-unitów. Informacje dotyczyły bądź wszystkich rejonów unickich, bądź konkretnych wsi, miast lub powiatów. W zaborze rosyjskim tereny unickie wchodziły w skład guberni lubelskiej, siedleckiej, łomżyńskiej, suwalskiej, Litwy, Rusi, Podola, Ukrainy i Wołynia. O ile „Polak" wspominał o unitach z Galicji, wzmianki dotyczyły Galicji Wschodniej.

Najczęściej były poruszane problemy guberni siedleckiej. Najwięcej informacji miesięcznik dostarczył o powiecie bialskim (38), a w nim o miastach Białej i Terespolu, klasztorze w Leśnej oraz o gminach Kobylany, Sitnik, Lubienka, Łomaza, Sidorki, Piszczac, Kodeń, Sławatycze; następnie o powiecie konstantynowskim, o mieście Janów i o gminach Bohukały, Swory, Czuchleby, Witulica, Zakanale; o powiecie włodawskim (13) z miastem Włodawą i gminami Opole, Romanów,

---

[14] Różne wiadomości, „Polak" t. X., wrzesień 1905, nr 9, s. 144.

[15] Ukaz Mikołaja II O wzmocnieniu zasad tolerancji religijnej, „Polak" t. X., maj 1905, nr 5, s. 65—66; Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. X., czerwiec 1905, nr 6, s. 91—92.

[16] Różne wiadomości, „Polak" t. X., maj 1905, nr 5, s. 79.

[17] Prośba unitów, „Polak" t. V., wrzesień 1900, nr 9, s. 180—181.

Ostrów, Horodyszcze i Dębowa Kłoda. Mniej się pisało o powiecie sokołowskim (6), a w nim o gminach Sterdyń i Repki; o powiecie siedleckim (5), o Siedlcach i gminach Mordy, Krześlin, Zbuczyn oraz o powiecie radzyńskim (5), o klasztorze w Międzyrzeczu i gminie Tłuściec.

Równie często „Polak" zamieszczał wiadomości o unitach zamieszkałych w guberni lubelskiej. Najwięcej informacji odnosi się do powiatu zamoyskiego (12) — do gmin Tereszpól, Radecznica, St. Zamość, Łabunie i miasta Krasnobród, oraz do powiatu chełmskiego (7) — do miasta i gminy Chełm i do gminy Pawłów. Mało wzmianek dotyczy powiatu tomaszowskiego (3) z Dołhobyczowem i Tomaszowem Lubelskim, powiatu krasnostawskiego (2), biłgorajskiego (2), lubartowskiego (1) i hrubieszowskiego (1).

Niewiele pisano w „Polaku" o guberni suwalskiej. Za powiat, w którym mieszkali unici, uznawano jedynie augustowski (8 wzmianek o gminach: Bala, Kurianka, Petropawłosk, Wołowiczowce, Łabno, Hołynka). Jeśli zaś chodzi o konkretne miejscowości z guberni zachodnich Cesarstwa Rosyjskiego, znajdowały się one w guberni grodzieńskiej (powiat sokólski — 5 wzmianek), w guberni mińskiej (powiat miński — 1) i guberni kowieńskiej (miasto Kroże — 1).

Jedyne miejscowości zamieszkałe przez unitów w zaborze austriackim wymienione na łamach „Polaka" to Malówka w powiecie rzeszowskim oraz miasteczko Husiatyń. (zob. aneks 6)

Warto wspomnieć o liczbie unitów, którą podawał „Polak". W Królestwie, „w wąskim pasie nad Bugiem żyje 400 tys. unitów, częściowo sprawosławionych i zruszczonych, częściowo opierających się uciskowi rządu i trwających przy polskości i Kościele katolickim".[18]

Zagadnienia dotyczące unitów, które zostały poruszone na łamach „Polaka", można podzielić na pięć grup tematycznych:

— geneza prześladowań unitów w zaborze rosyjskim
— prześladowania unitów przez rząd carski
— spis ludności w 1897 r. w Rosji
— ukaz cara Mikołaja II O wzmocnieniu tolerancji religijnej z 1905 r.
— problem unicki w Galicji

Wyjaśniając genezę prześladowań unitów przez rząd carski pismo przypominało historię Kościoła grecko-katolickiego na ziemiach polskich (naturalnie w dużym skrócie), poczynając od unii brzeskiej w 1596 r. Przy tej okazji podkreślano, że unia kościelna była równoznaczna z unią narodową między Polakami i Rusinami, tzn. przyniosła polonizację terenów, na których została przyjęta.[19]

Po Kongresie Wiedeńskim rząd rosyjski zamierzał stopniowo zrusy-

---

[18] Siermiężny, Nasze siły, „Polak" t. IX., sierpień 1904, nr 8, s. 114.
[19] Zob. przyp. 4.

fikować całą ludność wiejską zarówno guberni zachodnich, jak i Królestwa Polskiego. Metodą miało być ograniczenie wpływów Kościoła katolickiego, będącego podporą polskości. Pierwszym etapem realizacji tego celu było wystąpienie zaborcy przeciwko wyznawcom Kościoła grecko-katolickiego.[20] „Polak" podkreślał, że przechodzenie wsi unickich na prawosławie często odbywało się przy użyciu siły (np. we wsi Jamy w powiecie włodawskim gub. siedleckiej, gdzie tych unitów, którzy nie chcieli zmienić wyznania, zesłano do Rosji, do guberni chersońskiej [21]). „Polak" często podkreślał, że część unitów tylko formalnie przyjęła prawosławie. Wobec tych „opornych" władze stosowały represje do 1905 r.

Najwięcej miejsca redakcja poświęciła prześladowaniu byłych unitów przez władze rosyjskie. Realizowała w ten sposób podwójny cel: pokazywała stosunek caratu do Polaków oraz wskazywała na „pozytywne" przykłady zachowania się ludności, piętnujące nie tylko współpracę z zaborcą, ale też bierne poddawanie się jego rozporządzeniom.[22] Na podstawie lektury miesięcznika czytelnik mógł wyrobić sobie dość pełny obraz życia na terenach unickich, zwłaszcz na Podlasiu i na Lubelszczyźnie. Rząd rosyjski stosował tu o wiele bardziej surowe prawa w sferze administracji i wyznania niż na innych terenach Królestwa. Powiaty unickie uznał bowiem za rosyjskie i prawosławne. Znalazło to odbicie w ograniczaniu praw języka polskiego — w sądach i urzędach obowiązywał j. rosyjski, w miastach „nie wolno tu wywieszać szyldów pisanych po polsku" [23]. Dopiero w 1905 r. próbowano w niektórych gminach unickich zapisywać uchwały gminne po polsku (np. gmina Czuchleby w powiecie konstantynowskim [24]). Szybszej rusyfikacji terenów unickich miały służyć szkoły cerkiewne i rządowe. Uczęszczały do nich „nie tylko dzieci zapisane na prawosławie, ale i dzieci Polaków-katolików" [25]. Nie uczono w nich języka polskiego ani religii katolickiej [26]. Unici więc dobrowolnie nie chcieli posyłać do takich szkół, na zebraniach gminnych nie wyrażali zgody na ich budowę (np. w Nowym Dworze w gub. grodzieńskiej czy w Lipowcu w gub. lubelskiej) [27]. W nie-

---

[20] Walka o wiarę, „Polak" t. IX., lipiec 1904, nr 7, s. 97.

[21] Prośba unitów, „Polak" t. V., wrzesień 1900, nr 9, s. 130.

[22] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. IX., luty 1904, nr 2, s. 28.

[23] Różne wiadomości, „Polak" t. IX., styczeń 1904, nr 1, s. 15.

[24] „Polak", List z guberni siedleckiej, „Polak" t. X., marzec 1905, nr 3, s. 43.

[25] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. VII., październik 1902, nr 10, s. 155n.

[26] Skuteczna polityka, „Polak" t. VIII., czerwiec 1903, nr 6. s. 89.

[27] Znad Niemna list trzeci, „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 151; Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. VII., październik 1902, nr 10, s. 156.

których wsiach (np. wieś Grzebienie w gub. grodzieńskiej) potajemnie nauczano katechizmu i języka polskiego.[28]

„Polak" dość często zajmował się sferą życia religijnego byłych unitów. Wspominał o zamykaniu kościołów unickich oraz katolickich, budowie licznych cerkwi ((np. „w całym powiecie bielskim są tylko 2 parafie, gdy w innych powiatach bywa po kilkanaście; za to cerkiew i pop znajdują się w każdej wsi"[29] lub w guberni lubelskiej, w kącie południowo-wschodnim, „gdzie w każdej wsi widać 1, a nieraz nawet 2 i 3 cerkiewki"[30]). „Chodzi rządowi o nadawanie okolicom unickim pozoru prawosławnego w błogiej nadziei, że z czasem pójdą do carskich tych świątyń obok braci unitów i katolicy".[31] Unici bowiem byli zmuszani do uczęszczania do cerkwi, odbywania przy nich nocnych straży, obchodzenia świąt prawosławnych i państwowych[32]. Za nierespektowanie tych nakazów byli karani grzywną lub aresztem. Np. w 1899 r. 40 włościan ze wsi Kobylany (powiat bialski, gub. siedlecka) odmówiło pełnienia nocnej straży przy cerkwi prawosławnej w Terespolu, za co zjazd sądu pokoju skazał ich na 25 rubli kary lub 15 dni aresztu[33]. Za pracę w dni prawosławnych i rządowych świąt karano nie tylko włościan, ale i właścicieli majątku, na którym pracowano (np. w 1899 r. p. Niemirycz z Drohuczy w powiecie chełmskim został skazany na dwa tygodnie więzienia w Lublinie)[34].

Miesięcznik poświęcił wiele uwagi roli klasztorów prawosławnych (przeważnie żeńskich, np. Leśna, Radecznica), umiejscowionych w okolicach, „gdzie jeszcze tli się iskra przywiązania do dawno przestarzałej Unii"[35]. Oba wspomniałe klasztory prawosławne utworzono po zniesieniu Unii. W Leśnej koło Białej Podlaskiej znajdowała się cerkiew unicka z cudownym obrazem, w Radecznicy koło Szczebrzeszyna klasztor oo. bernardynów z kościołem św. Antoniego, słynący z odpustów. W obu tych sanktuariach rząd rosyjski osadził prawosławne mniszki.[36] Miały one „łagodnością i dobrocią, a także podarunkami i łakociami" nawracać „opornych" unitów na prawosławie.[37] Prowadziły więc dzia-

---

[28] „Unita", List z Sokółki gub. grodzieńskiej, „Polak" t. IX., luty 1904, nr 2, s. 21.

[29] Walka o wiarę, „Polak" t. IX., lipiec 1904, nr 7, s. 97.

[30] „Puławiak". List z Puław, „Polak" t. VII., luty 1902, nr 2, s. 27.

[31] Tamże, s. 27.

[32] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. III., listopad 1898, nr 10—11, s. 148 oraz t. IV., wrzesień 1899, nr 9, s. 139.

[33] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. IV., grudzień 1899, nr 12, s. 188.

[34] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. IV., wrzesień 1899, nr 9, s. 139.

[35] Różne wiadomości, „Polak" t. V., listopad 1900, nr 10—11, s. 168.

[36] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. V., wrzesień 1900, nr 9, s. 140; „Lubelczyk", List z Lubelskiego, „Polak" t. V., listopad 1900, nr 10—11, s. 161.

[37] Różne wiadomości, „Polak" t. V., listopad 1900, nr 10—11, s. 167.

łalność charytatywną (rozdawały zapomogi, lekarstwa). Przede wszystkim mniszki skupiały uwagę na dzieciach. Organizowały szkółki prawosławne i ochronki dla dziewcząt, w których wychowywały dzieci „na sługi moskiewskie, na zaprzańców wiary katolickiej"[38]. Dużo wysiłku wymagało pozyskiwanie wychowanków. W tym celu mniszki „włóczyły się po wsiach okolicznych" namawiając chłopów, zwłaszcza opiekunów sierot i ludzi biednych), aby oddawali dziewczęta pod opiekę klasztoru na bezpłatną naukę. W tym procederze pomagali im „werbownicy": strażnicy, naczelnicy straży ziemskiej, wiejscy nauczyciele.[39] Działalność tych klasztorów cieszyła się poparciem cara Mikołaja II. W 1900 r. car odwiedził klasztor w Leśnej i złożył zakonnicom swe „najwyższe podziękowania". Klasztorowi prawosławnemu w Winowie (gub. lubelskia) nadał 260 morgów ziemi.[40] Natomiast ludność okoliczna odnosiła się do poczynań mniszek z dużą niechęcią. Powszechnie oskarżano je o pijaństwo i rozpustę.[41]

„Polak" popierał wszelkie skłonności ex-unitów do katolicyzmu. Księża katoliccy mieli surowo zabronione udzielać jakichkolwiek posług religijnych byłym unitom.[42] Inaczej spotykali się z represjami: np. wikariusz parafialny w Siedlcach, ksiądz J. Suracki został oskarżony o spowiadanie ex-unitów na odpuście w Suchożebrach (1903 r.) i „dostał nakaz od gubernatora, że mu nie wolno wyjeżdżać z Siedlec", a ksiądz Czeczot, dziekan parafii św. Stanisława, „został usunięty z probostwa i od godności dziekańskiej za to, że dał ślub katolikowi Niemczykowi z Łapedkówną unitką i że ochrzcił im dziecko"[43]. Na Podlasiu „oporni" unici potajemnie spotykali się na wiecach w lasach, gdzie księża uniccy odprawiali msze i udzielali sakramentów.[44] Wielu unitów z guberni lubelskiej przekradało się do pogranicznych parafii w Galicji (np. do Rozwadowa), aby tam „brać tzw. krakowskie śluby", chrzcić dzieci[45]. Wielu unitów jednak przez długie lata żyło bez sakramentów.[46]

---

[38] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. VIII, luty 1903, nr 2, s. 27 oraz t. V., wrzesień 1900, nr 9, s. 140.

[39] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. V., wrzesień 1900, nr 9, s. 140; „Ryba", List z Podlasia, „Polak" t. VI., styczeń 1901. nr 1, s. 8.

[40] Różne wiadomości, „Polak" t. V., listopad 1900, nr 10—11, s. 167—168.

[41] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. IV., grudzień 1899, nr 12, s. 189.

[42] Ksiądz, Moskale udają obrońców wiary katolickiej, „Polak" t. IX., kwiecień 1904, nr 4, s. 49.

[43] Polak Paweł, List z okolic Siedlec na Podlasiu, „Polak" t. VIII., marzec 1903, nr 3, s. 42; Różne wiadomości, „Polak" t. VII., listopad 1902, nr 11, s. 175.

[44] „Podlasiak", List z Podlasia, „Polak" t. X., maj 1905, nr 5, s. 71.

[45] Różne wiadomości, „Polak" t. IV., czerwiec 1899, nr 6, s. 95; Sprawy polskie w zaborze austriackim, „Polak" t. IV., kwiecień 1899, nr 4, s. 63.

[46] Sprawa polska wobec świata, „Polak" t. IV., lipiec 1899, nr 7, s. 98.

Redakcja „Polaka" odnotowała jeszcze inne formy oporu ex-unitów. Na przykład próbowali oni organizować katolickie pogrzeby dla swoich współwyznawców (w 1898 r. we wsi Manie w powiecie zamoyskim aresztowano organizatorów katolickiego pogrzebu dla unity; w 1902 r. w Łomży nie udało się rodzinie pochować A. Mosiejczyka na cmentarzu katolickim)[47]. W „jubileuszowym roku 1901" unici wspólnie z katolikami stawiali krzyże we wsiach. „Każda wieś podlaska postawiła sobie nie jeden, ale dwa, trzy i cztery krzyże. (...) Sąsiednie Zabuże guberni grodzkiej czyniło to samo". Ogółem po obu stronach Bugu stanęło około 1500 krzyży[48]. Unici odbywali liczne pielgrzymki do Częstochowy (zwłaszcza z guberni lubelskiej)[49]. „Polak" zamieścił też wzmiankę o pielgrzymce 50 unitów z guberni siedleckiej do Rzymu (kwiecień 1904 r.), którzy wręczyli papieżowi „adres od ludności unickiej, podpisany przez 57 tysięcy ludności" z prośbą o pomoc[50]. Unici starali się również o wstawiennictwo cesarza austriackiego Franciszka Józefa do cara[51]. Według „Polaka" takie podawanie próśb do innych monarchów ma czasami dobry skutek, bo choć sami nic poradzić nie mogą, ale rząd rosyjski ze wstydu przed obcymi może ustąpić"[52]. Mimo to redakcja miesięcznika uważała, że skuteczniej zmusi rząd rosyjski do ustępstw opór unitów wobec zarządzeń władz bez względu na stosowane prześladowania niż odwoływanie się do obcej pomocy. Obawiała się jednak możliwości czynnego oporu ze strony prześladowanych. „Ludzie, którzy znają strony unickie piszą, że lud tamtejszy, jeżeli będzie doprowadzony do rozpaczy, zacznie i pono już sam zaczyna szukać sobie sprawiedliwości, mścić się na swych prześladowcach. Lud podlaski jest łagodny, ale zarazem zacięty i skryty (...). Od czasu do czasu nachodzą z tamtych stron wiadomości, to o zniknięciu tajemniczem jakiegoś strażnika, który bardzo gorliwie opornych śledził, to o spalenie domu i dobytka znienawidzonego popa. (...) Obawiać się można, że ludność unicka nękana i uciskana w wierze, chwyci się z rozpaczy środków gwałtownych."[53]

Jednym z dwóch ważniejszych wydarzeń dla unitów w latach 1896—1906 był spis ludności w Rosji w lutym 1897 r. „Polak" poświęcił tej sprawie dużo uwagi. Już w pierwszych numerach miesięcznika z 1896 r. redakcja rozpoczęła agitację skierowaną do byłych unitów, zamieszka-

---

[47] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. III., grudzień 1898, nr 12, s. 172; „Wiarus", List z Łomży n. Narwią, „Polak" t. VIII., sierpień 1902, nr 8, s. 120.

[48] „Unita", List z Siedlec, „Polak" t. VII., luty 1902, nr 2, s. 28.

[49] List z powiatu zamoyskiego, „Polak" t. IX., grudzień 1904, nr 12, s. 186.

[50] Walka o wiarę, op. cit., s. 98.

[51] Różne wiadomości, „Polak" t. II., maj 1897, nr 5, s. 80.

[52] Tamże, s. 80.

[53] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. VIII, październik 1903, nr 10, s. 161.

łych w zaborze rosyjskim, aby zapisywali się w rejestrach jako Polacy i katolicy. Przestrzegała przed obietnicami urzędników rosyjskich odnośnie nadawania ziemi w zamian za opowiedzeniem się za prawosławiem [54]. Nie robiła nadziei, że przywrócony zostanie Kościół grecko-katolicki, ponieważ rząd rosyjski „wie, że wtedy setki tysięcy prawosławnych nie tylko w Królestwie, ale w całym kraju zostałoby znów unitami" [55]. Ponadto „Polak" przytoczył spekulacje rosyjskich „Petersburskich Wiadomosti", w których sądzono, że rząd rosyjski pozwoli zostać katolikami" unitom, jeśli wielu z nich opowie się za katolicyzmem.[56] Spis ludności w lutym 1897 r. potwierdził, że opór unitów nie osłabł mimo prześladowań ze strony rządu. Przeważająca liczba ex-unitów zapisała się jako katolicy (i to nie tylko w Królestwie, ale też w guberni mińskiej) [57]. W pewnym stopniu było to zasługą rad udzielanych przez „Polaka" przed spisem. Opisując wielokrotnie okoliczności towarzyszące spisowi ludności, redakcja donosiła, że rząd carski podszedł bardzo nieuczciwie do całego przedsięwzięcia. Urzędnicy rosyjscy mieli brać dane z ksiąg gminnych, a nie z bezpośrednich zeznań ludności [58]. Ewentualnie mieli sporządzać podwójne listy — zgodną z zeznaniami ludności i spreparowaną dla Komisji Spisowej w Warszawi (np. we wsi Krzeczewie) [59]. Dowiedziawszy się o tym, unici próbowali słać skargi do cara, żądali, by „arkusze spisowe wydane były w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach dla każdego gospodarstwa i jeden egzemplarz z podpisami (...) był im oddany do rąk".[60] Jeśli władze lokalne wyraziły zgodę na te warunki, spis odbywał się bez przeszkód. W przeciwnym razie dochodziło do zaburzeń, gdyż ludność próbowała zapobiec fałszowaniu list spisowych: domagała się wglądu do nich (np. w gminie Tłuściec w powiecie radzyńskim), nie pozwalała wywozić ksiąg ludności z gminy (np. w powiecie konstantynowskim), odbierała listy spisowe urzędnikom dla kontroli (np. w Dołholisie w powiecie włodawskim) albo sama tworzyła listy, które wysyłała bezpośrednio do Komisji Spisowej w Warszawie, wypędziwszy uprzednio urzędników rosyjskich (np. mieszkańcy wsi Bednarzówka, Rozwadówka, Opole, Horodyszcze w powiecie włodawskim) [61]. „Polak" donosił

---

[54] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. I., listopad 1896, nr 2, s. 13 oraz grudzień 1896, nr 3, s. 13.

[55] Tamże, s. 12.

[56] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. I., listopad 1896, nr 2, s. 13.

[57] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. II., luty 1897, nr 2, s. 28.

[58] Prawo i rząd rosyjski, „Polak" t. III., lipiec 1898, nr 6—7, s. 96.

[59] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. II., nr 2, s. 28.

[60] Prawo i rząd rosyjski, op cit., s. 97.

[61] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. II., marzec 1897, nr 3, s. 44—45, kwiecień 1897, nr 4, s. 59 i październik 1897, nr 10, s. 156; Prawo i rząd rosyjski, op. cit., s. 97.

o licznych aresztowaniach unitów za „opór władzy" (np. z powiatu radzyńskiego; głośna była też sprawa kilkudziesięciu unitów z gminy Bohukały, skazanych przez sąd okręgowy w Białej na areszt, dopiero odwołanie, podane do Izby Sądowej Warszawskiej, przyniosło większości zwolnienie od kary — tylko 7 włościan otrzymało karę aresztu) [62]. Redakcja miesięcznika przytoczyła za prasą niemiecką, że „na wstawiennictwo Ojca Świętego car przyrzekł, że ci unici, którzy w wierze swej wytrwali, nie będą nadal karani" [63]. I początkowo rzeczywiście wierzyła w dobrą wolę cara, za gwałty winiąc popów i urzędników rosyjskich[64]. „Polak" zmienił ton wypowiedzi dopiero w sierpniu 1898 r., kiedy przedstawił omówienie nowych przepisów dotyczących unitów, wydanych przez Mikołaja II. Były one „powtórzeniem dawniejszych, na mocy których działy się gwałty i bezprawia". Między innymi wszyscy, których choć jeden rodzic był unitą, od tej pory mieli być uważani za prawosławnych, bez względu na ich własne przekonania. O sprawach religii mieli decydować wyłącznie popi [65]. „Polak" ocenił, że po raz pierwszy rząd tak otwarcie potwierdził swoją nietolerancyjną politykę w sprawach religijnych. Zalecał unitom uznanym z góry za prawosławnych, aby żądali metryk rodziców i składali prośby o zmianę wyznania. Sądził, że duża liczba podań zmusi w końcu władze carskie do rozwiązania problemu unickiego [66].

Drugim, ważnym dla unitów wydarzeniem zamykającym kwestię unicką w zaborze rosyjskim, było wydanie ukazu O wzmocnieniu tolerancji religijnej przez Mikołaja II. W związku z klęskami Rosji w wojnie z Japonią w latach 1904—1905 „Polak" wyrażał powszechną w społeczeństwie nadzieję na autonomię polityczną Królestwa i tolerancję religijną, m.in. dla unitów. Podobne nastroje wyrażała przytoczona przez miesięcznik w kwietniu 1905 r. odezwa Towarzystwa Opieki nad Unitami [67]. Nic dziwnego, że z dużym odzewem spotkał się w „Polaku" carski ukaz O wzmocnieniu tolerancji religijnej (30. 04. 1905 r.). Wprowadzał on m.in. zasadę, że odejście od prawosławia nie podlega karze, osoba pełnoletnia ma prawo wyboru wyznania, nakazywał otwarcie kościołów katolickich na terenach unickich. Komentując powyższe za-

---

[62] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. II., marzec 1897, nr 3, s. 44; Prawo i rząd rosyjski, op. cit. s. 97—98.

[63] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. II., czerwiec 1897, nr 6, s. 91.

[64] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. III., kwiecień 1898, nr 4, s. 58.

[65] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. III., sierpień 1898, nr 8, s. 113—114.

[66] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. III.. wrzesień 1898, nr 9, s. 129.

[67] Zob. przyp. 10.

rządzenie redakcja pisma postawiła przed sobą nowe zadanie: „teraz już nam nic nie przeszkadza zabiegać, by ci bracia nasi na Podlasiu w Królestwie, by ci z okolic Białego Stoku i Grodna, ci zamieszkali na Litwie i Białej Rusi, a także na Wołyniu stali się znowu katolikami".[68] Pismo zacytowało kolejną odezwę Towarzystwa Opieki nad Unitami, która wytyczała konkretne zasady postępowania dla unitów, obecnie katolików (np. mieli oni nie czynić krzywdy popom, nie płacić im za „uwolnienie od prawosławia", słuchać tylko katolickich księży, obchodzić jedynie święta katolickie itp.).[69] Ponadto „Polak" przytoczył fragment okólnika biskupa lubelskiego Jaczewskiego do duchowieństwa, zalecający księżom przyjmować do parafii „opornych" unitów bez formalności, natomiast warunki przepisane prawami kanonicznymi stosować jedynie do tych, którzy przyłączyli się do prawosławia [70].

Redakcja „Polaka" poświęciła więc wiele miejsca sytuacji, jaka zapanowała na terenach unickich. Zarejestrowała ogromną radość byłych unitów z uzyskania możliwości wyboru wyznania. Skorzystała z niej ludność guberni siedleckiej, lubelskiej, Litwy i Rusi — „W Lubelskiem i na Podlasiu całe wsie wracają na łono Kościoła katolickiego i zrywają z prawosławiem" [71]. Ludność starała się odtworzyć dawne parafie i odzyskać kościoły (np. w Terespolu, w Sławiatyczach, w Huszczy) [72]. Po raz pierwszy od lat odbywały się uroczyste procesje na zewnątrz kościołów (np. w Białej) [73]. Miesięcznik zamieścił wzmiankę o obchodach Zielonych Świątek w Chełmie, w których wzięła udział kompania pielgrzymów z Podlasia.[74] Czasopismo zajęło się również reakcją popów i urzędników carskich na ukaz o tolerancji. Zacytowało fragment okólnika warszawskiego generał-gubernatora Maksymowicza, który zakazywał rozpowszechniania innej religii poza prawosławiem. Redakcja skomentowała, że zarządzenie zostało wydane jedynie po to, „by dać możność strażnikom i naczelnikom przyczepiania się do tych, co przyjmują wiarę katolicką i dręczenia ich" [75]. I przytoczyła przykłady nieprzestrzegania carskiego ukazu przez lokalnych urzędników — zwlekanie z urzędowym zatwierdzaniem metryk (głównie na Podlasiu), nieotwieranie kościołów (w Pratulinie, Malówce, Terespolu), urąganie procesjom (w gminie Bohukały), gwałty na ludności (pobicie i bez-

---

[68] Zob. przyp. 15.
[69] Zob. przyp. 67.
[70] Zob. przyp. 16.
[71] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. X., czerwiec 1905, nr 6, s. 92.
[72] Janko z Podlasia, List z Podlasia, „Polak" t. X., lipiec 1905, nr 7, s. 106—107.
[73] Tamże, s. 106.
[74] „Przysięgły", List z Chełma, „Polak" t. X., lipiec 1905, nr 7, s. 109.
[75] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. X., czerwiec 1905, nr 6, s. 92.

prawne uwięzienie Marii Denisówny z Tomaszowa Lubelskiego)[76]. „Polak" ostrzegał przed posunięciami popów, obawiających się utraty dotychczasowych dochodów — pensji, „przybawek" od rządu oraz łapówek. Popi obiecywali nagrody (np. 6 morgów gruntu we wsi Monastyry gub. siedlecka), urządzali uczty (np. we wsi Swory, gub. siedlecka), aby tylko utrzymać wiernych przy prawosławiu[77]. Nierzadko stosowali prowokację (np. wydana w imieniu Towarzystwa Opieki nad Unitami odezwa wzywająca chłopów do powrotu do pańszczyzny)[78], próbowali przeszkadzać obrzędom katolickim (np. we wsi Kornicz pop obrzucił kamieniami procesję w czasie święcenia pól) lub otwarcie wzywali do rzezi katolików, wywołując awantury we wsiach[79]. Ponadto obiecywali przywrócenie Kościoła grecko-katolickiego, mianując się księżami unickimi (np. w Mutnicy, pow. włodawski)[80]. Mniszki z prawosławnych klasztorów (zwłaszcza z Leśnej) dzielnie sekundowały popom w tej działalności na rzecz utrzymania wpływów prawosławia na terenach unickich. Zorganizowały deputację do cara, błagającą o zmianę ukazu. Obiecywały po 25 rubli nagrody za pozostanie przy prawosławiu, a odwiedzającym klasztor w Leśnej płaciły po 50 kopiejek[81]. Tej sytuacji położyło kres zarządzenie carskie, na mocy którego zostały odłączone od Królestwa powiaty zamieszkałe przez byłych unitów i były przyłączone do guberni grodzieńskiej i wołyńskiej. Dla „Polaka" był to rezultat opowiedzenia się wszystkich unitów za katolicyzmem[82]. W ten sposób „Polak" zamyka kwestię unicką w zaborze rosyjskim.

Unitom w Galicji pismo poświęciło mało zainteresowania. Wyrażał się „Polak" o nich z dużą niechęcią, ponieważ wiarę grecko-katolicką wyznawali w Galicji przede wszystkim Rusini, izolujący się od polskości. Jedynie około 100 tysięcy unitów uważało się za Polaków i mówiło po polsku. Zamieszkiwali oni tereny pograniczne między polską a polsko-ruską częścią Galicji, tj. w powiatach przeworskim, jarosław-

---

[76] Chłop, Na ziemiach dawnej Unii, „Polak" t. X., sierpień 1905, nr 8, s. 118; Sęp., List z gminy bohukalskiej, „Polak" t. X., sierpień 1905, nr 8, s. 121; J. G., List z Tomaszowa Lubelskiego, „Polak" t. X., czerwiec 1905, nr 6, s. 86.

[77] Janko z Podlasia, List z Podlasia, „Polak" t. X., lipiec 1905, nr 7, s. 105; Różne wiadomości, „Polak" t. X., czerwiec 1905, nr 6, s. 95; Ł., List z powiatu konstantynowskiego, „Polak" t. X., czerwiec 1905, nr 6, s. 87.

[78] Zob. przyp. 14.

[79] Janko z Podlasia, List z Podlasia, „Polak" t. X., lipiec nr 7, s. 105—106.

[80] Ł., List z powiatu konstantynowskiego, „Polak" t. X., czerwiec 1905, nr 6, s. 87.

[81] Zob. przyp. 79.

[82] Sprawy polskie w zaborze rosyjskim, „Polak" t. XI., grudzień 1906, nr 10—12, s. 11.

skim, strzyżowskim oraz w miastach — Lwowie i Przemyślu [83]. Redakcja podkreślała, że unici-Rusini, w przeciwieństwie do współwyznawców w zaborze rosyjskim, którzy „z duszy całej i serc do Polski i wiary katolickiej są przywiązani, tu w Galicji zdrajcy i odszczepieńcy Kościoła i narodu waśnią dwie bratnie narodowości" [84]. Duchowieństwo unickie jest zaprzedane Rosji, podburza Rusinów przeciwko Polakom, chce bowiem „zrobić z obrzędu unickiego ruską (tj. prawosławną) wiarę" [85]. „Polak" uznawał więc, że sytuacja narodowościowa i religijna w Galicji jest zła, za co winił polityków rusińskich, unickich duchownych oraz władze austriackie [86]. Natomiast Polakom wyznania grecko-katolickiego wyznaczył zadanie — odzyskanie wszystkich unitów dla polskości, aby „unia w Galicji była związkiem szczerym ludu ruskiego z Rzymem, tj. z katolicyzmem i Polską" [87].

Problem unicki był regularnie poruszany na łamach „Polaka". Zarówno artykuły redakcji, jak również listy czytelników, traktujące o sytuacji unitów w poszczególnych rejonach zaboru rosyjskiego, miały na celu uświadomienie istnienia i wagi zagadnienia. Oficjalnie bowiem obrządek unicki został zniesiony, a unici stali się wyznawcami prawosławia. W ten sposób rząd rosyjski zrealizował jeden z etapów rusyfikacji ziem polskich. Dla „Polaka" najważniejszą rzeczą była integracja narodowa oraz religijna Polaków w trzech zaborach, walka z wynaradawianiem. Dlatego Miesięcznik aktywnie zajął się kwestią unicką, dostarczał informacji o unitach, wyjaśniał aktualną sytuację i wskazywał metody działania. Uważał, że unici w zaborze rosyjskim powinni przyjąć katolicyzm, gdyż on „zachowa" ich dla polskości, skoro nie ma nadziei na przywrócenie unii brzeskiej. Jak wspomniałam, ukaz carski o wzmocnieniu zasad tolerancji religijnej zakończył kwestię unicką w zaborze rosyjskim. „Nie ma już Unii. Wdeptały ją w ziemię kopyta dzikiego kozactwa, zniszczyły ciężkie nasze krzywdy chłopskie (...). W proch obróciły się śmiertelne szczątki szlachetnych twórców Unii. Ale dzieło ich, dzieło miłości i zgody (...) nie poszło na marne. Krwią odkupiliśmy przynależność naszą do Kościoła, przetrwaliśmy długie lata ucisku i dziś widzimy zwycięstwo naszej sprawy" [88].

---

[83] Sprawy polskie w zaborze austriackim, „Polak" t. X., wrzesień 1905, nr 9, s. 143—144.

[84] Sprawy polskie w zaborze austriackim, „Polak" t. VII., sierpień 1902, nr 8, s. 125.

[85] Sprawy polskie w zaborze austriackim, „Polak" t. VII., luty 1902, nr 2, s. 31 oraz t. X., wrzesień 1905, nr 9, s. 143.

[86] Sprawy polskie w zaborze austriackim, „Polak" t. VII., luty 1902, nr 2, s. 43.

[87] Zob. przyp. 83.

[88] Chłop, Na ziemiach Unii, op. cit., s. 119.

Biografia:

1. „Polak" — I 1896 — nr 2, 3 VII 1902 — nr 1—5 i 8—12
II 1897 — nr 1—12 VIII 1903 — nr 2, 3, 5, 6, 9—11
III 1898 — nr 1—12 IX 1904 — nr 1—12
IV 1899 — nr 1—12 X 1905 — nr 1—12
V 1900 — nr 1—12 XI 1906 — nr 1—4 i 6—12
VI 1901 — nr 1

2. J. Myśliński, Prasa wydawana przez Ligę Narodową w Krakowie przed 1905 r. (zarys informacyjno-bibliograficzny), „R. H. Cz. P." t. II, 1963, s. 32—56.

3. W. Piątkowski, Idee społeczno-polityczne „Polaka" (1896—1906). Przyczynek do kształtowania się ideologii Narodowej Demokracji, „R. H. CZ. P." t. V, 1966, z. 2, s. 44—65.

4. Prasa polska w latach 1864—1918. Historia prasy polskiej pod red. J. Łojka, Warszawa 1976, s. 56—57.

5. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. Sulimirskiego, Chlebowskiego i Walewskiego, t. I—XV, Warszawa 1880—1902.

Aneks 1

Odezwa Towarzystwa Opieki nad Unitami
(„Polak" t. X., kwiecień 1905, nr 4, s. 63—64)

„Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus! Bracia Unici! Witamy Was pozdrowieniem katolickiem jako swych braci. Jako bracia idziemy do Was z dobrem słowem, z dobrą nowiną i szczerą nauką.

Przeczytajcie uważnie każde słowo, tu Wam podane i pouczajcie sąsiadów, swych braci, aby cała unia, cały kraj katolicki wiedział, co teraz czynić i czego trzymać się trzeba.

Ogłaszamy Wam do powszechnej wiadomości, że dni ucisku, że dni cierpień Waszych za Wiarę Świętą wkrótce muszą się skończyć, bo kończy się potęga i upada przemoc naszego prześladowcy. Bóg nie rychliwy, ale sprawiedliwy!

Za wszystkie zbrodnie, za wszystkie prześladowania, za rabunki i morderstwa, za odbieranie nam wiary katolickiej i języka polskiego, za uciemiężenie Polski naszej — oto teraz Moskale otrzymują w Mandżuryi zasłużoną karę, tam w Mandżuryi na naszych gnębicieli spadła z ręki Japończyka pomsta gniewu Bożego.

Tam na wschodzie wojska moskiewskie, rozbite na miazgę, uciekają w dzikim przestrachu, okręty zatopione, Port Artura zdobyty przez dzielnych Japończyków, wszędzie klęska i klęska, bo i w samej Rosji bunty ciągłe, głód, a teraz na dobitkę przychodzi cholera, a jak mówią to i dżuma na nich idzie. Jednem słowem wszystkie plagi egipskie

spadły na Moskali za ich bezeceństwa. Przerażony car drży bezsilny w swoim pałacu i ze wszystkich stron naciskany musi ustąpić, musi ukorzyć się i dać nam wolność wyznawania naszej wiary katolickiej. Popy i moskiewskie urzędniki ze strachem myślą, że niezadługo przyjdzie wynosić się od nas, a tak im tu było dobrze, tak swobodnie mogli nas ciemiężyć, gnębić na różny sposób. Chwila jest bardzo ważna, czas, jest bardzo bliski, kiedy światło zapanuje nad ciemnościami, kiedy Bóg pokaże wszystkim moc swoją i wymierzy sprawiedliwie Każdemu podług zasług jego.

Którzy największe prześladowania przebyli, a nie ulegli, nie zaparli się swojego Boga i swojej wiary, ci wielkie zasługi mają. Ale są i tacy, którzy dali się skusić szatanowi, są tacy, którzy ulękli się groźby moskiewskiej i poddali się popom i prawosławiu.

Otóż tych grzesznych ratować musimy od zguby i kary wiecznej, bo przecież to także bracia nasi; chociaż ciemni oni i słabi, chociaż przez ciemnotę i słabość ducha wyparli się Wiary Świętej, ale to bracia nasi i pomódz im trzeba. Nieście im tą pomoc, Wy wszyscy, którzy jako męczennicy wierni przeszliście wszystkie męczarnie, a wytrwaliście do ostatka i duszy swej szatanowi nie zaprzedaliście. Idźcie do swych braci grzesznych i nakłaniajcie ich słowem braterskim, aby się opamiętali, póki czas. Tłomaczcie im, że Chrystus Pan przebacza największemu grzesznikowi, byle nawrócił się i poprawił. Niech ci grzeszni uderzą się w piersi, wszyscy ci odstępcy — dawni unici niech rzucą cerkwie schyzmatyckie i popów, niech przygarną się do jednej prawdziwej Świętej Wiary katolickiej, a będzie wielka radość i wielkie święto zmartwychwstania, bo wtedy zapanuje jeden duch między rodzonymi braćmi, nie będzie już wiernych i zdrajców, tylko będzie jedna owczarnia i jeden pasterz: Chrystus Pan w niebie, a tu na Ziemi Papież Rzymski — Ojciec Święty, który Was kocha, za Was się modli i po ojcowsku Wam błogosławi.

Dlatego wzywamy wszystkich, aby już dziś nikt do cerkwi prawosławnej nie chodził; aby wszyscy gromadami powiedzieli popom, że już rzucają schyzmę i idą wszyscy do Kościoła Katolickiego;

nie posyłać dzieci do szkół cerkiewnych i rządowych, bo tam dzieci nasze na prawosławie przerabiają;

„monaszki" ze wsi wypędzać precz;

jak czynowniki będą pytać: jakiej kto wiary chce być, wszyscy powinniśmy dobrze dopilnować, aby ich czynowniki zapisali na katolików, bo jakby kto teraz się nie dopilnował, to jużby nigdy od tego prawosławia się nie odczepił. Amen!

Towarzystwo Opieki nad Unitami"

Aneks 2

Odezwa Towarzystwa Opieki nad Unitami
(„Polak" t. X., maj 1905, nr 5, s. 79)

„Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus! Bracia Rodacy! Wielki nam dziś dzień nastał! Oto w dniu trzeciego maja, to jest w dniu rocznicy, kiedy pielgrzymi nasi w Rzymie otrzymali błogosławieństwo Ojca Świętego, możemy już zawiadomić Was wszystkich, że Bóg Najwyższy wejrzał w cierpienia nasze, wysłuchał modlitw naszych i modlitw Ojca Świętego i rozkuł kajdany naszej niewoli. Wstyd zrobiło się Moskalom, że Japonia pozwala każdemu wyznawać wiarę katolicką, a tylko w Rosyi nahajki prza prawosławiu utrzymują ludzi i nawet katolickiego trupa nie dawali pogrześć uczciwie na katolickiem cmentarzu. Ojciec Święty ciągle we wszystkich pismach przypominał światu męczenników unitów! Aż no car nie mógł wytrzymać dłużej, musiał ukorzyć się i w dniu 30 kwietnia musiał podpisać ukaz, pozwalający przechodzić z prawosławia na wiarę katolicką. To sobie dobrze zapamiętajmy, że car nie zrobił tego dobrowolnie, tylko pod przymusem. Tę swobodę zawdzięczamy najpierw Łasce Boskiej, potem modlitwom Ojca Świętego, a na koniec zawdzięczamy Japonii, którą Bóg Najwyższy wybrał na narzędzie, aby skruszyć potęgę Rosyi i pychę jej cara, aby ukarać to prawosławne państwo za wszystkie zbrodnie, jakich się codzień dopuszcza na nas Polakach.

Towarzystwo nasze zawsze niosło Wam pomoc, ułatwialiśmy Wam chrzty i śluby, opiekowaliśmy się Wami, ile sił starczyło, ułatwiliśmy pielgrzymkę do Rzymu, więc dzisiaj w dniu Waszego zwycięstwa mamy prawo wymagać od Was, abyście w szczęściu nas wysłuchali, bo idziemy do Was z radą serdeczną, tak jak w złej doli śpieszyliśmy Wam z pomocą i opieką. A więc wymagamy od Was i nakazujemy:

1) Abyście popom, ani nikomu ani grasza nie płacili za uwalniania od prawosławia.

2) Ani popom, ani ich rodzinom, ani ich dobytkowi żadnej krzywdy nie czynić.

3) Popy chcą siebie ratować i namawiają ludzi, ażeby zapisywali się na Unię, to oni zostaliby unickimi popami. Nie słuchać tego! Nie wierzcie im, bo chcą Was oszukać, jak przedtem zdradzili i przeszli z Unii na prawosławie.

Teraz Rosya pokorna — bo ją Japonia bije, ale jak się wojna skończy i Moskal za kilkanaście lat na siłach się wzmoże, to znów pazury pokaże i zechce nas dusić. Popy teraz pokorne, namawiają nas na Unię, a jak poczują siłę, to znowu z Unii na prawosławie siłą nawracać będą. Dlatego też trzeba odrazu teraz zapisywać się do kościoła rzymsko-katolickiego, bo inaczej nigdy od prawosławia nie odczepimy się i będą nas przeklinać dzieci i wnuki nasze. W żadne rozmowy i narady z po-

pami się nie wdawać, bo to chytre lisy i skończy się zawsze na tem, że albo grosz z kieszeni wypędzą, albo do jakiegoś nieszczęścia doprowadzą.

4) Tak samo nie słuchać, jakby popy namawiali pojechać na jakieś narady popie. Zawsze popem i innym naczelinkom odpowiadać jedno: my zapisaliśmy się na katolików i znamy tylko swego katolickiego biskupa i proboszcza.

5) Obchodzić tylko święta katolickie.

6) Żadnych posług, ani stójek, ani też żadnych dopłat do cerkwi nie dawać, bo dotąd wszystko to na Was wymuszali bez prawa, a teraz kiedy jawnie zapiszecie się na katolików, to już ani Wy do cerkwi, ani cerkiew do Was nic nie ma.

7) Żadnych kar za krzyż, za pogrzeby, ani żadnych innych sztrafów nie płacić. Na wszystkie kary takie, ściągnięte z Was bezprawnie w ciągu ostatniego roku, podawać skargi i prawować się z rządem aż do skutku.

8) Nie posyłać dzieci do szkół cerkiewnych i rządowych, bo tam dzieci nasze na prawosławie przerabiają. Amen"

Aneks 3

Indeks autorów korespondencji opublikowanej w „Polaku"

Nie — unici:

Maciej G.	— Lubartów gub. lubelska	— „Polak" t. IX, styczeń 1904, nr 1, s. 8.
Maciek B.	— Ciechanowice gub. łomżyńska	— „Polak" t. X, grudzień 1905 nr 12, s. 157.
„Katolik"	— Lublin	— „Polak" t. VIII, czerwiec 1903, nr 6, s. 93.

Unici:

Janko z Podlasia	— gub. siedlecka	— „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 105.
Paweł	— okolice Siedlec	— „Polak" t. VIII, marzec 1903, nr 3, s. 41.
„Gospodarz"	— Janów gub. siedlecka	— „Polak" t. IX, sierpień 1904, nr 8, s. 121.
„Gospodarz"	— okolice Sterdyni gub. siedlecka	— „Polak" t. XI, grudzień 1906, nr 10—12, s. 13.
„Lubelczyk"	— Zamość gub. lubelska	— „Polak" t. V, listopad 1900, nr 10—11, s. 160.
		— „Polak" t. IX, kwiecień 1904, nr 4, s. 55.
„Oporny"	— Tereszpól gub. lubelska	— „Polak" t. IX, grudzień 1904, nr 12, s. 187.

„Podlasiak“	— gub. siedlecka	— „Polak“ t. X, maj 1905, nr 5, s. 71.
„Polak“	— gub. siedlecka	— „Polak“ t. X, marzec 1905, nr 3, s. 43.
„Przysięgły“	— Chełm gub. lubelska	— „Polak“ t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 109.
„Puławiak“	— Puławy gub. lubelska	— „Polak“ t. VII, luty 1902, nr 2, s. 27.
„Rodak“	— Wilno	— „Polak“ t. IX, lipiec 1904, nr 4, s. 106.
„Ryba“	— gub. siedlecka	— „Polak“ t. VI, styczeń 1901, nr 1, s. 7.
„Sęp“	— gm. Bohukały gub. siedlecka	— „Polak“ t. X, sierpień 1905, nr 8, s. 121.
„Świadek“	— gub. łomżyńska	— „Polak“ t. VI, styczeń 1901, nr 1, s. 8.
„Unita“	— Siedlce	— „Polak“ t. VII, luty 1902, nr 2, s. 28.
„Unita“	— pow. augustowski gub. suwalska	— „Polak“ t. VII, październik 1902, nr 10, s. 153.
„Unita“	— Sokółka gub. grodzieńska	— „Polak“ t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.
„Unita“	— Konstantynów gub. siedlecka	— „Polak“ t. IX, wrzesień 1904, nr 9, s. 139.
„Unita“	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak“ t. X, maj 1905, nr 5, s. 71.
„Wiarus“	— Łomża	— „Polak“ t. VII, sierpień 1902, nr 8, s. 120.
„Wierny“	— pow. biłgorajski gub. lubelska	— „Polak“ t. VIII, marzec 1903, nr 3, s. 40.
J. G.	— Tomaszów Lubelski gub. lubelska	— „Polak“ t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 86.
K.	— Krasnobród gub. lubelska	— „Polak“ t. IX, maj 1904, nr 5, s. 74.
Ł.	— pow. konstantynowski, gub. siedlecka	— „Polak“ t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 87.
b. podp.	— Sokołów gub. siedlecka	— „Polak“ t. VII, wrzesień 1902, nr 9, s. 137.
b. podp.	— znad Niemna	— „Polak“ t. VII, wrzesień 1902, nr 9, s. 135.
		— „Polak“ t. VII, październik 1902, nr 10, s. 151.
b. podp.	— Waniewo gub. łomżyńska	— „Polak“ t. VIII, październik 1903, nr 10, s. 159.

b. podp.	— pow. zamoyski gub. lubelska	— „Polak" t. IX, marzec 1904, nr 3, s. 40.
b. podp.	— gub. lubelska	— „Polak" t. IX, grudzień 1904, nr 12, s. 186.

Aneks 4

Wykaz miejscowości (lub terenów), z których napływała korespondencja do „Polaka"

I. Gubernia Siedlecka

a) z Podlasia	— „Polak" t. VI, styczeń 1901, nr 1, s. 7—8. „Polak" t. X, marzec 1905, nr 3, s. 43. „Polak" t. X, maj 1905, nr 5, s. 71. „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 105—107.
b) z pow. bialskiego	— „Polak" t. X, maj 1905, nr 5, s. 71.
c) z pow. konstantynowskiego	
1. z powiatu	— „Polak" t. X, czerwiec 1905, nr 5, s. 87.
2. z gm. bohukalskiej	— „Polak" t. X, sierpień 1905, nr 8, s. 121.
3. z Janowa Biskupiego	— „Polak" t. IX, sierpień 1904, nr 8, s. 121.
4. z Konstantynowa	— „Polak" t. IX, wrzesień 1904, nr 9, s. 139.
d) z pow. siedleckiego	
— z Siedlec	— „Polak" t. VII, luty 1902, nr 2, s. 28. „Polak" t. VIII, marzec 1903, nr 3, s. 41—42.
e) z pow. sokołowskiego	
1. z powiatu	— „Polak" t. XI, grudzień 1906, nr 10—12, s. 13—14.
2. z Sokołowa	— „Polak" t. VII, wrzesień 1902, nr 9, s. 137.

II. Gubernia lubelska

a) z guberni	— „Polak" t. V, listopad 1900, nr 10—11, s. 160—161.
b) z pow. biłgorajskiego	— „Polak" t. VII, marzec 1903, nr 3, s. 40.

c) z pow. chełmskiego
— z Chełma — „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 109—110.

d) z pow. lubartowskiego
— z Lubartowa — „Polak" t. IX, styczeń 1904, nr 1, s. 8—9.

e) z pow. lubelskiego
— z Lublina — „Polak" t. VIII, czerwiec 1903, nr 6, s. 93.

f) z pow. puławskiego
— z Puław — „Polak" t. VII, luty 1902, nr 2, s. 27.
„Polak" t. VII, marzec 1902, nr 3, s. 40—41.

g) z pow. tomaszowskiego
— z Tomaszowa Lubelskiego — „Polak" t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 86.

h) z pow. zamojskiego
1. z powiatu — „Polak" t. IX, marzec 1904, nr 3, s. 40—42.
„Polak" t. IX, grudzień 1904, nr 12, s. 186—187.
2. z Krasnobrodu — „Polak" t. IX, maj 1904, nr 5, s. 74.
3. z Tereszpolu — „Polak" t. IX, grudzień 1904, nr 12, s. 187.
4. z Zamościa — „Polak" t. IX, kwiecień 1904, nr 4, s. 55—56.

III. Gubernia łomżyńska
a) z pow. łomżyńskiego
1. z powiatu — „Polak" t. VI, styczeń 1901, nr 1, s. 8—11.
2. z Łomży — „Polak" t. VII, sierpień 1902, nr 8, s. 120—122.

b) z pow. mazowieckiego
— z Waniewa — „Polak" t. VIII, październik 1903, nr 10, s. 159.

IV. Gubernia suwalska
a) z pow. augustowskiego — „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, 153—154.

V. Gubernia grodzieńska
a) znad Niemna — „Polak" t. VII, wrzesień 1902, nr 9, s. 133—135.

„Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 151—153.

b) z pow. sokólskiego
— z Sokółki — „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.

Aneks 5

Indeks nazwisk unitów wspomnianych na łamach „Polaka"

Abramik Jan (Jamy, gub. siedlecka) — „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59.
Andrukiewicz Wincenty (Grzebienie, gub. grodzieńska) — „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.
Antoniuk (k. Międzyrzecza, gub. siedlecka) — „Polak" t. IV, listopad 1899, nr 11, s. 170.
Bałkun Stanisław (Grzebienie, gub grodzieńska) — „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.
Bobkowski Mikołaj (Grzebienie, gub. grodzieńska) — „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.
Burdzyński Paweł — sołtys (Wolka Nosowska, gub. siedlecka) — „Polak" t. V, maj 1900, nr 5, s. 93.
Chajczuk Jan (gm. Bohukały, gub. siedlecka) — „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7 s. 97.
Chudzik Ignacy (Jamy, gub. siedlecka) — „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59.
Cybula Dominik (Barchaczów, gub. lubelska) — „Polak" t. IX, marzec 1904, nr 3, s. 40.
Czech Bazyli (Dęby, gub. siedlecka) — „Polak" t. IV, grudzień 1899, nr 12, s. 188.
Denisówna Maria (Tomaszów Lub., gub. lubelska) — „Polak" t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 86.
Derkulewicz Jakub (Łomowo, gub. siedlecka) — „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59.
Derkulewicz Łukasz (Kanusk, gub. siedlecka) — „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59.
Doroszuk E. (Nosowo, gub. siedlecka) — „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 106.
Gawroński Andrzej (Wolka Nosowska, gub. siedlecka) — „Polak" t. V, maj 1900, nr 5, s. 93.
Głowacz Bazyli (Rogów, gub. siedlecka) — „Polak" t. II, kwiecień 1897, nr 4, s. 60.
Griczuk Konstanty (gm. Bohukały, gub. siedlecka) — „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 98.
Hałuszka Julia (Huś, gub. siedlecka) — „Polak" t. V, maj 1900, nr 5, s. 93.

Hobryn Daniel (Łoski gub. siedlecka) — „Polak" t. V, maj 1900, nr 5, s. 93.
Iwaniuk Onufry (Błotków, gub. siedlecka) — „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59.
Jeleszuk Tomasz (Międzyrzecz, gub. siedlecka) — „Polak" t. IV, grudzień 1899, nr 12, s. 188.
Kiełbińska, żona Antoniego (Majdan, gub. lubelska) — „Polak" t. IX, marzec 1904, nr 3, s. 40.
Korniluk (Wolka Nosowska, gub. siedlecka) — „Polak" t. V, maj 1900, nr 5, s. 93.
Kozioł Tadeusz (Grzebienie, gub. grodzieńska) — „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.
Łokwin Jan (Grzebienie, gub. grodzieńska) — „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.
Łopatnik Jan (Bednarzówka, gub. siedlecka) — „Polak" t. III, kwiecień 1898. nr 4, s. 59.
Mańko (Łańcuchów, gub. lubelska) — ‚Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 31.
Misiejczuk Wawrzyniec (gm. Bohukały, gub. siedlecka) — „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 98.
Mosiejczyk Adam (Łomża, gub. łomżyńska) — „Polak" t. VII, sierpień 1902, nr 8, s. 120.
Najdygier Andrzej (Stasiówka, gub siedlecka) — „Polak" t. IV, grudzień 1899, nr 12, s. 188.
Piwowar Konstanty (Rogów, gub. siedlecka) — „Polak" t. II, kwiecień 1897, nr 4, s. 60.
Stefaniuk Konrad (Kuzawka, gub. siedlecka) — „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 98.
Strankowski Dominik (Grzebienie, gub. siedlecka) — „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.
Szczepkowska Maria (Waniewo, gub. łomżyńska) — „Polak" t. VIII, październik 1903, nr 10, s. 159.
Szumaczuk Eljasz (gm. Bohukały, gub. siedlecka) — „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 98.
Tarasink Grzegorz (pow. bialski, gub. siedlecka) — „Polak" t. IV, grudzień 1899, nr 12, s. 188.
Wienek Anna (Wogino, gub. siedlecka) — „Polak" t. V, maj 1900, nr 5, s. 93.
Wiszniewska Zuzanna (Grzebienie, gub. grodzieńska) — „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.
Wiszniewski Antoni (Grzebienie, gub. grodzieńska) — „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.

Aneks 6

Indeks nazw miejscowości zamieszkałych przez unitów

Bala	— pow. augustowski gub. suwalska	— „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 153.
Barchaczów	— gm. Łabunie pow. zamojski gub. lubelska	— „Polak" t. IX, marzec 1904, nr 3, s. 41.
Bednarzówka	— gm. Dębowa Kłoda pow. włodawski — gub. siedlecka	— „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59.
Biała	gub. siedlecka	— „Polak" t. II, październik 1897, nr 10, s. 151, 156. „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 97, 98. „Polak" t. VI, styczeń 1901, nr 1, s. 12. „Polak" t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 87.
Błotków	— gm. Kobylany pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59.
Bohatyry	— gm. Kurianka pow. augustowski gub. suwalska	— „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 153.
Bohukały	— pow. Konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak t. II, luty 1897, nr 2, s. 27. „Polak" t. II, październik 1897, nr 10, s. 156. „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 97.
Brzezina	— pow. krasnostawski gub. lubelska	— „Polak" t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 95.
Burawka	— gm. Bohukały pow. konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 97.
Chełm	— gub. lubelska	— „Polak" t. II, wrzesień 1897, nr 9, s. 142. „Polak" t. IX, styczeń 1904, nr 1, s. 15. „Polak" t. X, maj 1905, nr 5, s. 105, 189.
Chmielek	— gm. łukowo pow. biłgorajski gub. lubelska	— „Polak" t. X, grudzień 1905, nr 12, s. 159.

Cyców	— gub. lubelska	— „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 31.
Czuchleby	— pow. konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak" t. X, marzec 1905, nr 3, s. 43.
Dęby	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. IV, grudzień 1899, nr 12, s. 188.
Dołhobyczów	— pow. tomaszowski gub. lubelska	— „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 28.
Dołholis	— gm. Horodyszcze pow. włodawski gub. siedlecka	— „Polak" t. II, marzec 1897, nr 3, s. 44.
Drohucz	— pow. chełmski gub. lubelska	— „Polak" t. IV, wrzesień 1899, nr 9, s. 139.
Geroczyn	— gm. Sterdyń pow. sokołowski gub. siedlecka	— „Polak" t. II, kwiecień 1897, nr 4, s. 60.
Ginowicze	— pow. augustowski gub. suwalska	— „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 153.
Grabowiec	— pow. hrubieszowski gub. lubelska	— „Polak" t. III, maj 1898, nr 5, s. 75.
Grzebienie	— pow. sokólski gub. grodzieńska	— „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.
Hołynka	— pow. augustowski gub. suwalska	— „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 153.
Huszcza	— gm. Lubienka pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 107.
Jamy	— gm. Ostrów pow. włodawski gub. siedlecka	— „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59. „Polak" t. V, październik 1900, nr 10, s. 181.
Janowice	— pow. puławski gub. lubelska	— „Polak" t. VII, marzec 1902, nr 3, s. 41.
Janów Bp.	— pow. konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 97. „Polak" t. IX, sierpień 1904, nr 8, s. 121.
Kanusk	— gm. Opole pow. włodawski gub. siedlecka	— „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59.
Kobylany	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. VI, styczeń 1901, nr 1, s. 12.
Kodeń	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 107.

Konstantynów	— gub. siedlecka	— „Polak" t. IX, wrzesień 1904, nr 9, s. 139.
Kornicz	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 106.
Krasnobród	— pow. zamojski gub. lubelska	— „Polak" t. IX, maj 1904, nr 5, s. 74.
Kroże	— pow. rosieński gub. kowieńska	— „Polak" t. IV, marzec 1899, nr 3, s. 35.
Krzeczewo	— gub. mińska (?)	— „Polak" t. II, luty 1897, nr 2, s. 28.
Krzewica	— gm. Tłuściec pow. radzyński gub. siedlecka	— „Polak" t. II, październik 1897, nr 10, s. 156.
Kuzawka	— gm. Bohukały pow. konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 97.
Leguty	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59.
Leśna	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. V, wrzesień 1900, nr 9, s. 140. „Polak" t. V, listopad 1900, nr 10—11, s. 167. „Polak" t. VI, styczeń 1901, nr 1, s. 8. „Polak" t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 87. „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 108. „Polak" t. X, sierpień 1905, nr 8, s. 117.
Lubartów	— gub. lubelska	— „Polak" t. IX, styczeń 1904, nr 1 s. 8.
Lipowiec	— gm. Tereszpól pow. zamojski gub. lubelska	— „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 156. „Polak" t. IX, grudzień 1904, nr 12, s. 186.
Lipsk	— gm. Petropawłosk pow. augustowski gub. suwalska	— „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 153.
Łabno	— pow. augustowski gub. suwalska	— „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 153.
Łabunie	— pow. zamojski gub. lubelska	— „Polak" t. IX, marzec 1904, nr 3, s. 41.
Łazów	— gm. Sterdyń pow. sokołowski	— „Polak" t. II, kwiecień 1897, nr 4, s. 60.

	gub. siedlecka	
Łęgi	— gm. Bohukały pow. konstantynow. gub siedlecka	— „Polak“ t. III, lipiec 1898, nr 6—7 s. 97.
Łobaczów	— gm. Kobylany pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak“ t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59.
Łomazy	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak“ t. X, maj 1905, nr 5, s. 71. „Polak“ t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 107.
Łomowo	— gm. Horodyszcze pow. włodawski gub. siedlecka	— „Polak“ t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 97.
Łomża	— gub. łomżyńska	— „Polak“ t. VII, sierpień 1902, nr 8, s. 120.
Łoski	— pow. konstantynow. gub siedlecka	— „Polak“ t. V, maj 1900, nr 5, s. 93.
Łukowce	— gm. Sitnik pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak“ t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 105.
Majdan	— pow. zamojski gub. lubelska	— „Polak“ t. IX, marzec 1904, nr 3, s. 40.
Malowa Góra	— gm. Kobylany pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak“ t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 107.
Manie	— gm. Tłuściec pow. radzyński gub. siedlecka	— „Polak“ t.II, październik 1897, nr 10, s. 156. „Polak“ t. III, grudzień 1898, nr 12, s. 172.
Międzyrzecz	— pow. radzyński gub. siedlecka	— „Polak“ t. IV, listopad 1899, nr 11, s. 170. „Polak“ t. IV, grudzień 1899, nr 12, s. 188.
Mokrany	— gm. Bohukały pow. konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak“ t. IX, wrzesień 1904, nr 9, s. 139.
Monastyry	— pow. krasnostawski gub. lubelska	— „Polak“ t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 95.
Mordy	— pow. siedlecki gub siedlecka	— „Polak“ t. II, luty 1897, nr 2, s. 28.
Mutnica	— pow. włodawski gub. siedlecka	— „Polak“ t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 87.
Nosów	— gm. Witulica	— „Polak“ t. X, lipiec 1905, nr 7,

	pow. konstantynow. gub. siedlecka	s. 106.
Nowa Wola	— pow. sokólski gub. grodzieńska	— „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 151.
Nowy Dwór	— pow. sokólski gub. grodzieńska	— „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 151.
Opole	— pow. włodawski gub. siedlecka	— „Polak" t. II, marzec 1897, nr 3, s. 44.
Pawłów	— pow. chełmski gub. lubelska	— „Polak" t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 95.
Piszczac	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 107.
Porstun	— pow. augustowski gub. suwalska	— „Polak" t. VII, październik 1902 nr 10, s. 153.
Pratulin	— gm. Bohukały pow. konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak" t. X, sierpień 1905, nr 8, s. 121.
Puławy	— gub. lubelska	— „Polak" t. VII, luty 1902, nr 2, s. 27. „Polak" t. VII, marzec 1902, nr 3, s. 40.
Radecznica	— pow. zamojski gub. lubelska	— „Polak" t. V, listopad 1900, nr 10—11, s. 161. „Polak" t. X, sierpień 1905, nr 8, s. 117.
Regałówka	— pow. augustowski gub. suwalska	— „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 153.
Rogów	— gm. Repki pow. sokołowski gub. siedlecka	— „Polak" t. II, kwiecień 1897, nr 4, s. 60.
Romanów	— pow. włodawski gub. siedlecka	— „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59.
Rozwadówka	— gm. Romanów pow. włodawski gub. siedlecka	— „Polak" t. II, marzec 1897, nr 3, s. 44.
Różanystok	— pow. sokólski gub. grodzieńska	— „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 27.
Samowicze	— gm. Bohukały pow. konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak" t. III, kwiecień 1898, nr 4, s. 59. „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 97.
Siedlce	— gub. siedlecka	— „Polak" t. II, październik 1897, nr 10, s. 156. „Polak" t. VIII, marzec 1903, nr 3, s. 42.

Sitniki	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 105.
Sławatycze	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 107.
Sochy	— gm. Tereszpól pow. zamojski gub. lubelska	— „Polak" t. IX, grudzień 1904, nr 12, s. 186, 187.
Sokołów	— gub. siedlecka	— „Polak" t. VII, wrzesień 1902, s. 137.
Sokółka	— gub. grodzieńska	— „Polak" t. IX, luty 1904, nr 2, s. 21.
Stasiówka	— gm. Lubienka pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. IV, grudzień 1899, nr 12, s. 188.
Sterdyń	— pow. sokołowski gub. siedlecka	— „Polak" t. XI, grudzień 1906, nr 10—12, s. 13.
Suchożebry	— gm. Krześlin pow. siedlecki gub. siedlecka	— „Polak" t. VIII, marzec 1903, nr 3, s. 42.
Sopoćki	— gm. Wołowiczowce pow. augustowski gub. suwalska	— „Polak" t. VII, październik 1902, nr 10, s. 153.
Swory	— pow. konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak" t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 87. „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 106.
Szozdy	— gm. Tereszpól pow. zamojski gub. lubelska	— „Polak" t. IX, grudzień 1904, nr 12, s. 186.
Środy	— gm. Sitnik pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 105.
Terespol	— pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. IV, grudzień 1899, nr 12,, s. 188. „Polak" t. VI, styczeń 1901, nr 1, s. 12. „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 107. „Polak" t. X, sierpień 1905, nr 8, s. 121.
Tereszpól	— pow. zamojski gub. lubelska	— „Polak" t. IX, grudzień 1904, nr 12, s. 186, 187.
Tomaszów Lub.	— gub. lubelska	— „Polak" t. IX, marzec 1904, nr 3, s. 48.

		„Polak" t. X, czerwiec 1905, nr 6, s. 86.
Waniewo	— pow. mazowiecki gub. mińska	— „Polak" t. VIII, październik 1903, nr 10, s. 159.
Winowo	— gub. lubelska	— „Polak" t. V, listopad 1900, nr 10—11, s. 167. „Polak" t. X, sierpień 1905, nr 8, s. 121.
Włodawa	— gub. siedlecka	— „Polak" t. VI, styczeń 1901, nr 1, s. 8. „Polak" t. VIII, październik 1903, nr 10, s. 151.
Woroblino	— gm. Bohukały pow. konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak" t. II, luty 1897, nr 2, s. 27.
Woskrzenica	— gm. Sidorki pow. bialski gub. siedlecka	— „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 96.
Wólka Nosowska	— gm. Zakanale — pow. konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak" t. V, maj 1900, nr 5, s. 93.
Zabłocie	— gm. Zbuczyn pow. siedlecki gub. siedlecka	— „Polak" t. X, lipiec 1905, nr 7, s. 107.
Zaczopki	— gm. Bohukały pow. konstantynow. gub. siedlecka	— „Polak" t. III, lipiec 1898, nr 6—7, s. 97.
Zamość	— gub. lubelska	— „Polak" t. IX, kwiecień 1904, nr 4, s. 56.

Miejscowości zamieszkałe przez unitów w zaborze austriackim:
Husiatyń (miasteczko) — „Polak" t. X, wrzesień 1905, nr 9, s. 143.
Rozwadowo (wieś) — „Polak" t. IV, czerwiec 1897, nr 3, s. 44.
Malówka (wieś) — „Polak" t. X, sierpień 1905, nr 8, s. 121.

54

Ks. Marian Zdzisław Stepulak Lublin — Siedlce

OSOBOWOŚCIOWA KONCEPCJA CZŁOWIEKA WEDŁUG KAZIMIERZA OBUCHOWSKIEGO

Wstęp

Obuchowski swoją koncepcję człowieka stara się przedstawić w szerokim kontekście uwarunkowań osobowościowych. Jako tło swojej

koncepcji omawia kilka wybranych przez siebie osobowościowych koncepcji człowieka. Jego własna oryginalna koncepcja człowieka ujmuje osobowość jako organizację i funkcję. Człowiek przedstawiany jest tutaj niesłychanie dynamicznie z całym bogactwem życiowej aktywności i otwarciem na przyszłość. Omawiany autor patrząc na człowieka chce dotrzeć do wyznaczników sensu życia, właściwości natury ludzkiej, znaczenia norm moralnych.

Ciekawym aspektem ujmowania osobowości przez Obuchowskiego jest przedstawienie jej jako systemu a raczej subsystemu. Interesującym wydaje się mówienie o dwóch szczególnych rodzajach systemów. Pierwszy z nich jest systemem przemiany materii a drugi z nich jest autonomicznym systemem przetwarzania informacji. Na skutek ciągłej transformacji tych systemów dochodzi do utworzenia kodu hierarchicznego. Kod hierarchiczny daje jednostce możliwość konstruowania modeli świata nawet o absolutnej autonomii wobec sytuacji konkretnej i własnego doświadczenia konkretnego człowieka. Jednostka ludzka może w sposób pełny rozwijać się tylko wtedy gdy zacznie się posługiwać owymi kodami hierarchicznymi.

W koncepcji człowieka w ujęciu Obuchowskiego niewskazanym byłoby pominięcie zagadnienia autonomii człowieka. Autor te uważa, że trudno osiągnąć absolutną autonomię. O pełnej autonomii bowiem można mówić jedynie wtedy, gdy dążenia i cele wyznaczone przez człowieka zakładają pełne wykorzystanie jego możliwości. Ta autonomia pozwala człowiekowi na odkrycie sensu życia i na twórczość poprzez którą może on kształtować świat i swoje życie.

Innym istotnym elementem w koncepcji człowieka według Obuchowskiego jest postulat mówiący o tym, iż człowiek, który podejmuje zadania dalekie o nastawieniu prospołecznym wpływa na swój nieograniczony rozwój i poszerza zakres własnej autonomii.

Koncepcja człowieka w takim ujęciu jest nie tylko spójną i klarowną teorią ale również pozwala wgłębić się w istotę ludzkich potrzeb i dążeń. Przedstawia ona bowiem człowieka w szerokim systemie, w którym współdziała z nim otaczający nas świat i ludzie tworzący rzeczywistość społecznych oddziaływań. W koncepcji tej widzimy człowieka na wzór dynamicznego systemu, ciągle doskonalącego się i otwartego na otoczenie.

1. *Ogólna problematyka osobowości w wybranych koncepcjach*

Zamierzeniem autora przed przedstawieniem własnej koncepcji człowieka było zaprezentowanie niektórych osobowościowych koncepcji człowieka innych uczonych. W kontekście tej prezentacji można jednak zauważyć pewne elementy jego własnej koncepcji. Szczególnie dużo miejsca poświęca Obuchowski na przedstawienie osobowości jako mechanizmu realizacji potencjałów wewnętrznych człowieka. Osobowość

przedstawiana jest również w aspekcie codziennych, życiowych sytuacji. W tej prezentacji możemy także odnaleźć spojrzenie na osobowość jako na strukturę, kiedy omawiana jest ona jako właściwość konstytucji fizycznej człowieka oraz jako jego struktura poznawcza.

A. Osobowość — mechanizmem realizacji potencjałów wewnętrznych człowieka

Obuchowski uważa, że w ramach takiego ujęcia osobowość człowieka może być wynikiem realizacji zawartych w nim potencjałów. Należy sądzić, iż owe potencjały mają charakter wyraźnie biologiczny. Dla realizacji tych potencjałów najbardziej odpowiednia jest właśnie osobowość (por. Obuchowski 1985 [1] s. 46—47, 1983). Proces ten napotkać może jednak opór. Zdarza się bowiem, że opór ten stwarzany jest przez „różnorodność kondycji ludzkiej, stopień uświadomienia sobie przez jednostkę własnego przeznaczenia czy poziom umiejętności jakimi dysponuje jednostka w toku realizacji swoich działań" (Obuchowski 1985 [1] s. 47). W kontekście tego człowieka szuka takich sposobów postępowania, aby w aktualnych warunkach, doszło do stanu możliwie najbliższego temu, co być powinno. Jest to niewątpliwie koncepcja skrajnie deterministyczna, która twierdzi, że cokolwiek człowiek by czynił, to i tak realizuje to samo, co i inni ludzie, tyle że w różny sposób.

Omawiany autor wspomina też o koncepcjach klinicznych. Wśród nich na pierwszym miejscu wymienia koncepcje psychoanalityczne zwane też dynamicznymi. Zygmunt Freud sądził, iż człowiek realizuje się w toku rozładowywania przyrodzonej biologicznie energii libido, której postacią jest popęd seksualny, a najbardziej wysublimowaną formą — działalność intelektualna i artystyczna (por. Obuchowski 1985 [1] s. 48). Można by nawet powiedzieć, że osobowość jest narzędziem realizacji zachowań kompromisowych wymuszonych na jednostce ludzkiej przez kulturę. Następcy Freuda uważali, że osobowość jest narzędziem obrony przed ujemnymi konsekwencjami wpływu kultury na jednostkę. W rezultacie psychoanalizie postawiono generalny zarzut, że jej koncepcja może być prawdziwa jedynie w odniesieniu do człowieka chorego (por. Obuchowski 1985 [1] s. 49).

Ostatnio głosi się pogląd, iż psychologia dysponowała jedynie prawdą częściową, bowiem osobowość daleko wykracza poza funkcje mechanizmów obronnych, a sprzeczność między jednostką i kulturą nie musi być czymś destruktywnym. Według tego poglądu człowiek może tę sprzeczność twórczo eliminować, czyniąc kulturę nie źródłem swoich cierpień, ale źródłem radości i siły (por. Obuchowski 1985 [1] s. 49). Należy jednak podkreślić, że Freud jako pierwszy zaproponował wyjaśnienie postępowania jednostki, a nie tylko fragmentów jej czynności. Wskazał również na to, że przemiany osobowości wynikają z jej własnych praw, a nie są tylko oddziaływaniem sytuacji (por. Freud 1981).

Obuchowski twierdzi, że innym ujęciem realizacji potencjałów wewnętrznych człowieka jest teoria dezintegracji pozytywnej (por. Dąbrowski 1975 [1], 1975 [2]). Jej autor, Kazimierz Dąbrowski, przyjął jako podstawę dwie zasady: — osobowość jest systemem, który pod wpływem różnych emocjonalnych stanów negatywnych np: lęku, cierpienia, ulega dezintegracji, ale dzięki temu ma możliwość integrowania się na nowo, już na wyższym poziomie, aż osiągnie stan doskonały, któremu może przysługiwać miano osobowości; — tylko część ludzi jest zdolna do doznawania korzystnych moralnie stanów ujemnych. Osobowość osób pozostałych jest stabilna, nie rozwija się, ale w zamian zapewnia im znaczne sukcesy w praktyce życiowej. Tych pierwszych Dąbrowski nazywa neurotykami a tych drugich psychopatami (por. Dąbrowski 1975 [1], 1975 [2]).

Obuchowski twierdzi, że teoria ta jest chwytliwa ale empirycznie niemożliwa. Dezintegracja osobowości bowiem nie może stanowić podstaw do powstania osobowości lepszej. Osobowość jest strukturą zbyt złożoną aby jej zmiany mogły dokonywać się analogicznie do zmian układanki z której kolejno konstruujemy coraz bardziej złożone wzory (por. Obuchowski 1976 [2]).

Zdecydowanie za potencjalizmem wypowiedział się Carl Rogers (1961). Rogers twierdzi, że wszystko, co żyje, istnieje i rozwija się dzięki tendencji do aktualizacji siebie. Wszelkie trudności i wypaczenia moralne Rogers utożsamia z blokadą realizacji samego siebie. Znalezienie właściwego sobie sposobu wyjścia z sytuacji i otwarcie drogi do samoaktualizacji może więc być dokonane tylko przez samą jednostkę. Nie należy zatem pacjenta pouczać, ale należy stworzyć atmosferę sprzyjającą odnalezieniu samego siebie (por. Obuchowski 1985 s. 56). W koncepcji Rogersa wyrażony jest głęboki szacunek dla każdego człowieka, do jego niepowtarzalnego, oryginalnego sposobu przeżywania świata. Ta koncepcja mieści się w szerokim nurcie psychologii humanistycznej.

B. Osobowość a sytuacja człowieka

Zwolennicy koncepcji sytuacjonizmu w osobowości uważają, że informacje o tym, w jakim środowisku został wychowany człowiek, mogą wystarczyć do wydedukowania zasadniczych cech jego osobowości. Taka koncepcja odpowiada zadaniom badawczym socjologów — Jan Szczepański podaje następującą definicję osobowości: „Osobowość to element społeczny w człowieku, to zinternalizowana kultura, to dynamiczna organizacja idei, postaw, nawyków nadbudowanych nad naturą biologiczną, (...) osobowość nie jest cechą gatunkową, jest raczej uwewnętrznioną kulturą, która podporządkowała sobie elementy bio — i psychogenne" (Szczepański 1972 s. 123 por. Obuchowski 1972 [1]).

Obuchowski uważa, że istnieją dwie wersje tej koncepcji. W wersji

słabej przyjmuje się, że raz uformowane społecznie struktury osobowości uzyskują pewną autonomię. Powstaje jednak problem czy owa autonomia nie jest inercją doświadczenia, wskutek czego, gdy osobowość już się ukształtuje, jej zbieżność z systemem, który ją zdeterminował, staje się coraz bardziej ograniczona. Do tej pory nie ma jednak dostatecznej wiedzy, na podstawie której można sformułować program oddziaływań społecznych, które mogłyby zapewnić właściwe wykorzystanie nowych warunków społecznych dla kształtowania nowego człowieka. Wciąż jeszcze jest za mało informacji o „kanałach" wpływu stosunków społecznych na osobowość (por. Obuchowski 1985 [1] s. 60—61, 1974 [1] 1976 [3]).

Silna wersja sytuacjonizmu narodziła się na gruncie psychologii, a jej głównym przedstawicielem był Burrhus F. Skinner. Skomplikowany i złożony aparat przeżyć człowieka, jego pragnień i sposobu interpretacji świata, racje dla których podejmuje swoje działania i kryteria, którymi je ocenia, są według Skinnera czynnikiem nieistotnym. O wszystkim bowiem decydują wzmocnienia warunkowe nabyte w toku życia. Chcąc jednak nadać jego koncepcji pełny zakres, należy uprzednio stworzyć system wiedzy o ludzkiej naturze, z dopracowanym systemem potrzeb, traktowanych jako tendencje kierunkowe, działające jak głód lub popęd płciowy, ale odnoszące się do bardziej psychologicznie i społecznie złożonych sytuacji (por. Skinner 1978). Obuchowski (1976 [1]), (1984), uważa tę wersję nie do przyjęcia, można jedynie mówić o zastosowania częściowym do budowania koncepcji człowieka wersji słabej tej koncepcji.

C. Osobowość jako właściwość konstytucji fizycznej człowieka

Taki sposób podejścia do osobowości zakłada, że cechy psychiczne człowieka, które określają jego postępowanie, są w istocie jego cechą fizyczną, tak jak kolor oczu czy budowa ciała. Nic z tego nie istnieje potencjalnie ani nie jest formowane. Osobowość po prostu jest. Można by powiedzieć, że ogólnym założeniem takiego przedstawiania osobowości jest tożsamość czynników konstytuujących osobowość i organizm człowieka. Autorzy tych konstytucjonistycznych koncepcji traktują właściwości psychiczne człowieka jako takie same przejawy organizmu człowieka jak wydzielanie soków żołądkowych, czerwienienie się lub siła fizyczna (por. Obuchowski 1985 [1] s. 69).

Do tej samej kategorii co koncepcje konstytucjonalne zaliczymy również takie koncepcje, których założeniem jest istnienie związku cech osobowości już nie z ukształtowanymi właściwościami organizmu, ale z programem genetycznym jednostki ludzkiej. Noszą one nazwę koncepcji psychobiologicznych (por. Obuchowski 1985 [1] s. 69—70, 1967). Punktem wyjścia dla koncepcji psychobiologicznych były idee zoopsychologiczne oparte na prostym przeniesieniu wniosków z badań nad zwierzętami na człowieka.

Można jednak powiedzieć, iż konstytucjonizm jest kierunkiem ciekawym kiedy spojrzymy na niego przynajmniej z dwóch aspektów: po pierwsze jest on przykładem próby ominięcia problemu specyfiki mechanizmów osobowości, co jest z wielu względów pociągające i w tym kontekście koncepcje psychologiczne wydają się mu obce. Po drugie jest pewne, że znaczna część obserwacji przytaczanych przez konstytucjonalistów jest uzasadniona i ważna. Jednakże do tej pory nie znamy reguł, za pomocą których mogłyby one zostać właściwie wykorzystane we współczesnej psychologii (por. Obuchowski 1985 [1] s. 72). Jest to niewątpliwie problem głębszy polegający na tym, że nauki psychologiczne posiadają małą moc asymilacyjną.

D. Osobowość jako struktura poznawcza

W ostatnich latach pojawił się nowy kierunek psychologiczny jakim jest psychologia poznawcza. Psychologia poznawcza — zdaniem Obuchowskiego jest o tyle psychologią osobowości, że celem jej jest zrozumienie, wyjaśnienie i przewidywanie postępowania poszczególnych ludzi. Można zatem ująć osobowość jako system konstruktów osobistych, za pomocą których osoba kształtuje przyszłość. Postępowanie człowieka jest określone przez to, jaką przyszłość antycypuje. Znając jego koncepcję przyszłości, możemy przewidzieć i zrozumieć jego postępowanie. Jest to niewątpliwie najbardziej radykalna koncepcja poznawcza.

Istnieją współcześnie również słabsze wersje psychologii poznawczej. „Nigdy jednak nie udało się na ich podstawie — jak twierdzi Obuchowski utworzyć nie tylko spójnej i operacyjnej koncepcji osobowości, ale skonstruować metod diagnozy i praktyki" (Obuchowski 1985 [1] s. 76, 1967, 1977 [1], 1982). Obuchowski zauważa, że można tutaj przyjąć następujące założenie: Podstawowe kierunki i sposoby funkcjonowania człowieka, a nawet treść jego świadomości, są całkowicie wynikiem formalnych właściwości jego aparatu regulacji psychicznej. Sytuacje tworzą tylko tło, na którym owe właściwości się ujawniają.

Te koncepcje są jednak kolejną próbą sprowadzenia ogromnej różnorodności mechanizmów psychologicznych do jednego, i to bardzo prostego czynnika, z którego da się wyprowadzić całość postępowania człowieka, a nawet jego sposobów zachowania w danej sytuacji (por. Obuchowski 1985 [1]).

A zatem zamiast spójnej i precyzyjnej cybernetycznej teorii osobowości mamy jedną z wielu koncepcji typologicznych i to o bardzo niejasnych możliwościach operacjonalizacji kryteriów podstawowych. Trudno powiedzieć jaka jest jej prawdziwa wartość. To, że wynika ona z założeń wstępnych teorii psychologii poznawczej jest niezwykle interesujące jako eksperyment myślowy. Zwraca to bowiem uwagę na wiele możliwości ujęcia składowych osobowości, na które psycholodzy nie zwrócili uwagi oraz na pewne możliwości typologiczne.

2. *Osobowość jako organizacja i jako funkcja*

Obuchowski uważa, że: „organizacja osobowości ma na celu opanowywanie przyszłości za pomocą czynności twórczych" (Obuchowski 1985 [1] s. 197). Organizacja osobowości formuje się nie tylko zależnie od właściwości psychicznych osoby i sytuacji, w jakiej ta osoba funkcjonowała, ale też od wizji przyszłych sytuacji. Osobowość dostrajając się do tego, co jest wynikiem twórczych czynności człowieka, formuje się w decydującym stopniu nie pod wpływem doświadczeń, lecz pod wpływem oczekiwań. Przyjmuje się również, że dana organizacja, aby utrzymać tożsamość w zmiennych warunkach musi być albo dostatecznie sztywna, aby wytrzymać napór wydarzeń, albo też na tyle elastyczna, aby mogła realizować funkcje homeostatyczne odchylając się pod wpływem nacisku i wracając do punktu wyjściowego (por. Obuchowski 1985 [1] s. 199). Psychologii odpowiada bardziej drugie założenie, toteż ujmowanie całej psychiki ludzkiej a więc i struktury osobowości, w postaci swoistego homeostatu upowszechniło się bardzo szeroko. Omawiany autor stwierdza, że: „Organizacja sprawnie opanowująca przyszłość, a więc osobowość stanowiącą sprawnie modyfikujący się instrument realizacji wizji przyszłości wytworzonej przez osobę — będzie funkcjonować o tyle sprawniej o ile osoba ta zdolna będzie do realizacji każdorazowo nowych rozwiązań" (Obuchowski 1985 [1] s. 200, 1980, 1989). Sprawna i dyspozycyjna osobowość będzie znajdywać nie tylko nowe rozwiązania, ale i lepsze, gdyż istnieją tylko dwie możliwości. Jedną z nich jest dostosowanie się do przyszłości poprzez ograniczenie potrzeb, swoistą prymitywizację. Drugą zaś drogą jest ciągły rozwój, stałe podnoszenie możliwości, obserwowane u osób twórczych, rozwijających się całe życie. Zachowanie zaś ustabilizowanego poziomu organizacji osobowości, wydaje się w praktyce niemożliwe.

Można zatem wyraźnie powiedzieć, że osobowość jest względnie ustabilizowanym systemem przebiegu i współdziałania procesów psychicznych sterowanych hierarchią zadań pozostających w nieustannej interakcji z rzeczywistością i dlatego nie dających się wyczerpująco opisać za pomocą pojęć psychologicznych (por. Obuchowski 1985 [1] s. 201, 1959, 1960, 1961). Z punktu widzenia podstawowej funkcji osobowości treść wiedzy posiadanej przez człowieka powinna dać możliwość odpowiedzi na trzy pytania, które określimy tu jako pytania podstawowe. Oto one:

— Czym jest świat?

Dotyczy ono egzystencji człowieka, chodzi tutaj o właściwości systemów politycznych, społecznych, ekonomiki i całej ich racjonalnej osnowy, stałość głównych odniesień.

— Czym jest człowiek?

Pytanie to dotyczy sensu własnej egzystencji w danych warunkach z danego rodzaju właściwościami (por. Obuchowski 1985 [1] s. 203, 1977 [2], 1983, 1989).

— Czym jestem ja jako człowiek w tym świecie?
Obuchowski dochodzi do wniosku, że brak dostatecznych odpowiedzi na powyższe pytania uniemożliwia praktycznie sporządzenie modelu przyszłości, niezbędnego po to, abyśmy mogli formułować nasze własne zadania. Osobowość ma być zatem organizacją rozwijającą się, a jej zadania mają dotyczyć stanów dosyć odległych w czasie (por. Obuchowski 1985 [1] s. 203).

Omawiany autor podaje trzy przyczyny blokujące formułowanie stanów odległych w czasie (zadań dalekich), a więc i blokujące rozwój osobowości. Pierwszą przyczyną trwałą, jest wada strukturalna mózgu uniemożliwiająca korzystanie z kodów hierarchicznych. Osoba taka działa tylko na poziomie polikonkretnym, może być najwyżej wykonawcą zadań innych ludzi.

Druga przyczyna niezdolności do postawienia i wykonania zadań dalekich to blokada emocjonalna. Często owa blokada emocjonalna nabiera właściwości procesu nerwicowego.

Trzeciej przyczyny niezdolności do postawienia przed sobą i spełniania zadań dalekich można by dopatrzeć się w warunkach społecznych, w takich jak: wzory kultury, możliwości bycia, rodzaj nacisków socjalnych (por. Obuchowski 1985 [1] s. 207—208).

Stworzenie człowiekowi warunków do postawienia pytań podstawowych, nauczenie umiejętności niezbędnych do sformułowania wiążących odpowiedzi i zrealizowania tych zadań, byłoby równoznaczne z wyleczeniem z nerwicy lub też zrekonstruowaniem funkcji mózgu zgodnie z ukształtowanym w filogenezie planem.

B. Dynamika osobowości jako funkcji

Obuchowski przyjmuje, że zmienność stanowi immanentną właściwość osobowości, a rozwój i dynamika są wynikiem jej właściwej organizacji (por. Obuchowski 1985 [1] s. 208). Można wyróżnić cztery rodzaje zmian zadaniowych osobowości: naturalne, neurotyczne, programowe, rozwojowe. Ze zmianami naturalnymi mamy do czynienia wówczas, gdy człowiek realizuje wymagania otoczenia bezpośrednio do niego odnoszone. W przypadku zmian naturalnych osobowości obserwujemy:

— zmniejszanie się liczby stawianych sobie zadań;
— zawężanie się zainteresowań;
— coraz to bardziej prymitywny i wymagający większego wysiłku sposób realizowania zadań.

O neurotycznych zmianach mówimy wtedy, gdy osoba podejmuje pewne działania nie na czyjeś polecenie, ale dlatego, że pragnęła zredukować narastające w niej w pewnych sytuacjach napięcie. Neurotyk żyje czasem przeszłym i do tego czasu odnoszą się wszelkie jego zachowania. Obuchowski twierdzi, że stopień normalności człowieka określa liczba działań podporządkowanych przyszłości (por. Obuchowski 1985 [1] s. 215, 1972 [1], 1976 [3], 1983).

Zmiany programowe osobowości zachodzą wówczas, gdy osoba podejmuje zadania mające na celu zmianę osobowości. Powstaje jednak pewna trudność, otóż osobowość jest organizacją, w której nie da się modyfikować żadnego jej składnika oddzielnie. Można powiedzieć, iż jedynym trwałym składnikiem zmian programowych jest egocentryzacja, a więc wytwarzanie się nie tylko ujemnych społecznie, ale i obniżających efektywność zmian osobowości (por. Obuchowski 1985 [1] s. 217—218).

Jedynym typem zmian, w wyniku których osobowość może się rozwijać, są zmiany będące ubocznym skutkiem realizacji zadań dalekich i uspołecznionych.

W przypadku zmian rozwojowych mamy do czynienia z:

— realizowaniem własnych, dotychczas nie wykorzystanych możliwości;

— tworzeniem się nowych właściwości, wzbogacających osobowość;

— stabilizacją kierunku postępowania opartego na aktywnym przetwarzaniu otoczenia w imię interesów ponadjednostkowych (por. Obuchowski 1985 [1] s. 219). Obuchowski uważa, że proces zmian rozwojowych oparty na realizacji dalekich prospołecznych zadań, można określić jako proces samorealizacji jednostki. Samorealizacja polega na przybieraniu kształtów optymalnych ze względu na możliwości osoby, jak i interesy świata, w którym żyje (por. Obuchowski 1985 [1] s. 220).

Innym ujęciem dynamiki zmian osobowości jest jej ujęcie jako subsystemu będącego wynikiem różnicowania w toku ontogenezy nadsystemu „człowiek — świat". Autor przyjmuje, że po wyodrębnieniu się systemu „osobnik", a więc po uformowaniu się zdolnego do życia organizmu, jako pierwsze różnicują się dwa systemy: „system przemiany materii" i „autonomiczny system przetwarzania informacji". Jednakże na podstawie samych tylko danych dotyczących stanów wejścia do systemu nie możemy określić stanu na wyjściu, nawet znając zasady transformacji stanów wewnętrznych tego systemu. Chodzi bowiem o to aby znać jeszcze stan danego konkretnego systemu. W miarę procesu dojrzewania osoby jej „autonomiczny system przetwarzania informacji" może stać się nadsystemem, wytwarzając „system organizacji informacji". Następnie „system organizacji informacji" może różnicować się na subsystemy „ja" i „pozostały świat", a ten z kolei różnicuje się według zasady dalszej kategoryzacji na „ludzie", „świat fizyczny", „swoi", „obcy". Po takim różnicowaniu systemów, powstaje pewien kod hierarchiczny, który daje jednostce możliwość tworzenia modeli świata nawet o absolutnej autonomii wobec sytuacji konkretnej i własnego doświadczenia jednostki.

Można zatem stwierdzić, że od chwili, gdy jednostka zaczyna posługiwać się kodami hierarchicznymi, zmiany osobowości mogą przejawiać się nie tylko w formie dojrzewania biologicznego i wzrostu będą-

cego rezultatem nagromadzenia doświadczenia, ale także mogą mieć charakter dynamiczny, rozwojowy (por. Obuchowski 1985 [1] s. 226).

C. Zmiany osobowości

Obuchowski uważa, że rozwój osobowości jest jedną z postaci jej zmian. Osobowość ludzka może się zmieniać pod wpływem realizowanych sytuacji zadaniowych. Interesujący jest również problem faz rozwojowych, które stanowią nietylko określony porządek zmian formalnych dotyczących właściwości operacji umysłowych czy moralnych, ale stanowiących całość organizacji psychicznych wyznaczających postępowanie człowieka (por. Obuchowski 1972 [2]). Można stwierdzić, że zmiany osobowości mogą przebiegać tylko pod wpływem czterech czynników:

— dojrzewania mózgu, które aktualizując coraz to nowe możliwości osoby powoduje zmiany samej osobowości;

— pod wpływem czynników uszkadzających funkcjonowanie mózgu, a więc różnego rodzaju chorób mózgu, jego mechanicznych uszkodzeń, zatruć;

— czynników zakłócających funkcjonowanie osobowości wskutek wytwarzania urazów, nastawień lękowych, deformacji dążeń;

— czynnikiem podstawowym, który zmienia każdą osobowość zarówno w okresie dojrzewania, choroby, jak i w pełni sprawnego funkcjonowania, umożliwiając jej rozwój aż do najdalszej starości, jest własne działanie osoby (por. Obuchowski 1985 [1] s. 97, 1977 [2]).

Można mówić o oddziaływaniu zewnętrznym na człowieka o tyle, o ile wpływa ono na podjęcie przez niego określonych zadań. Często dzieje się jednak i tak, że nawet przyjmując pod wpływem oddziaływań na niego zadań, włączy on je w strukturę własnych zadań, przez co może zmieniać je zasadniczo.

Z punktu widzenia możliwości kształtowania osobowości człowieka, wydaje się najbardziej pożądany człowiek o słabo zintegrowanej osobowości, nie posiadający rozbudowanego systemu wartości. Jednakże zmiany te nie będą wzbogacać jego osobowości i rozwijać jej (por. Obuchowski 1985 [1] s. 98). Obuchowski uważa, że w świetle dotychczasowych dociekań wydaje się, że są podstawy, aby przyjąć, że każda zmiana osobowości nie przyczyniająca się do jej rozwoju jest zaburzeniem albo zubożeniem osobowości.

3. *Autonomia człowieka a osobowość*

Nasz autor stwierdza, że autonomia jednostki jest szczególnym rodzajem niezależności osoby od zdarzeń, w których ona uczestniczy. Osoba bowiem może być nie tylko w izolacji od świata zewnętrznego, ale również może wpływać na zmienianie tego świata. Można powiedzieć, że: „autonomia człowieka wobec otaczającego go świata polega

na realizacji w nim wytworzonych przez siebie celów, będących nie tylko odpowiedzią na zaistniałe lub przewidywane zdarzenia, ale i to przede wszystkim co stanowi wyraz dążeń życiowych jednostki" (Obuchowski 1985 [2] s. 76). O pełnej autonomii można mówić wtedy, gdy cele wytworzone przez człowieka zakładają wykorzystanie jego możliwości i ich rozwój. Tak pojętą autonomię należy uzupełnić nazwą — rozwojowa.

A. Autonomia osoby i autonomia Ja oraz ich wskaźniki

Jeżeli przyjmujemy za możliwą autonomię wobec sił działających wewnątrz jednostki, musimy przyjąć założenie o istnieniu czegoś, co określi się jako Ja. Obuchowski jest przekonany, że w ramach jednego, autentycznego Ja możemy pewne stany emocjonalne, myśli odczuwać jako obce. Nie jest to jednak depersonalizacja, a jest to problem ilościowy, integracji wewnętrznej Ja, dziwnie zbieżnej w swych efektach funkcjonalnych z tym, co nazywamy integracją osobowości (por. Obuchowski 1985 [2] s. 79, 1974 [2], 1983). Autor wymienia trzy przyczyny tego stanu rzeczy:

1. Jeżeli nie akceptujemy pewnych swoich właściwości psychicznych.
2. Jeżeli ktoś doznawał w toku doświadczeń traumatycznych.
3. Nie ulegają integracji z Ja również sytuacyjnie pojawiające się uczucia: strachu, złości, pożądania (por. Obuchowski 1985 [2] s. 80). Nie akceptowane, emotogenne lub sytuacyjnie wytworzone stany psychiczne zmieniają od wewnątrz zachowanie człowieka, ale dla jego Ja mają znaczenie zdarzeń w świecie zewnętrznym.

Można zatem problem autonomii jednostki ująć jako problem poczucia tożsamości i dzięki niej możliwości formowania i realizowania zadań i celów w sposób niezależny od wymagań rzeczywistości zewnętrznej oraz od czynników wewnętrznych, wchodzących w skład osobowości człowieka, ale z nią nie zintegrowanych. Istnieje w związku z tym jasne kryterium:

— stopień, w jakim osoba wyznacza swoje zadania i określa sposób ich osiągnięcia pod wpływem sytuacji, jest stopniem jej zależności;

— stopień, w jakim zadania i sposoby ich realizacji wynikają z własnych preferencji osoby, powiązanych z całością jej dążeń traktowanych jako jej własne, jest stopniem jej autonomii.

Zdaniem Obuchowskiego należy mówić o „autonomii Ja" i „autonomii osoby", autonomię jednostki traktując jako określenie nadrzędne. Istnieją też podstawy ku temu, aby przyjąć, że wysoki stopień autonomii Ja ułatwia autonomię osoby. Z psychologicznego punktu widzenia można powiedzieć, że autonomia została zachowana, gdy przyjęcie wymagań otoczenia zostało dokonane na podstawie własnych przekonań (por. Obuchowski 1985 [2] s. 82). Omawiany autor stwierdza, że: „Autonomia osoby zdaje się wyraźnie wiązać z istnieniem własnego systemu

ocen, systemu zadań i odpowiedniej wiedzy, które wyróżniają mnie z otoczenia. Dysponując wiedzą o świecie i o sobie samym jestem w stanie zrozumieć sens dokonujących się wokół mnie zdarzeń i istniejących faktów. Dzięki temu jestem w stanie podporządkować się im świadomie lub podporządkować je swoim własnym dążeniom, modyfikować dążenia stosownie do rzeczywistości, lub zmieniać tę rzeczywistość z punktu widzenia nadrzędnego celu.

Autonomia osoby pozwala więc na stabilizację nie tylko własnego stylu życia, ale i kierunku działania" (Obuchowski 1985 [2] s. 83).

Zdaniem naszego autora jedynym obiektywnym wskaźnikiem autonomii jednostki jest stabilność jej działania. Istotne są nie tylko zadania i ich organizacja, nie tylko wiedza o sposobie ich realizacji, ale i to, że są to zadania własne zintegrowane z Ja, a może nawet stanowiące owo Ja.

B. Dojrzewanie autonomii psychicznej

Upraszczając nieco problem można powiedzieć, że dojrzewanie psychiczne należy rozpatrywać jako przechodzenie od stanu pełnej zależności jednostki do stanu pełnej jej autonomii psychicznej. Pierwszym znakiem pojawiającym się w pierwszej fazie tworzenia się autonomii. jest swoista, odrębna od racji otoczenia, racja własnego działania stanowiąca podstawę formowania własnych zadań. Zaczyna się pojawiać potrzeba sensu własnej egzystencji. Jednakże na tym etapie rozwoju zadania te mają charakter konkretny, nie ulegają zatem modyfikacji w toku doświadczenia i własnego rozwoju. Może to w dalszej konsekwencji doprowadzić do wstrzymania rozwoju osobowości. W normalnie przebiegającym procesie dojrzewania, po fazie autonomii (fazie identyfikacji) przychodzi faza następna, w której musi dojść do odrzucenia wzorców identyfikacyjnych. Obuchowski uważa, że: „Źródłem zmian powinna być coraz większa niezgodność między rozszerzającą wiedzą o świecie, uformowaniem się ogólnych koncepcji rzeczywistości z coraz to wyraźniejszym poczuciem odrębności własnego Ja, od prymitywnie ujętego w postaci pozbawionych głębszego znaczenia konkretów wzorca identyfikacyjnego" (Obuchowski 1985 [2] s. 89). Następna faza charakteryzuje się wyraźną zmiennością i różnorodnością koncepcji, stanowiącą podstawę organizacji zadań, gdyż brak zintegrowanego modelu świata, aby któraś z wielu możliwych jego koncepcji mogła być trwale zaaprobowana. Autonomia jednostki w tej fazie jest niestabilna, co wyraża się w licznych przeciwieństwach genezy podejmowanych działań. Jednostka bowiem podejmuje bardzo ekstrawertywne programy, ale są też podejmowane działania w wysokim stopniu zautonomizowane, będące skutkiem podporządkowania zadań wartościom aktualnie uznanym przez jednostkę za naczelne. Obuchowski uważa, że człowiek gotów jest poświęcić swój czas bliskim, a na-

wet swoje życie dla realizacji swego ideału, nie oglądając się na okoliczności.

Wreszcie po fazie kosmicznej, gdy człowiek podejmie rolę społeczną osoby dojrzałej, odpowiedzialnej za siebie i za innych, może dojść do integracji rozmaitych nurtów koncepcji świata i sibie w tym świecie w mniej więcej jednorodną całość (por. Obuchowski 1985 [2] s. 90, 1974 [2], 1976 [1]).

Można zatem powiedzieć, że powstaje sens życia stabilny, uzasadniony teoretycznie, wytworzony przez osobę na podstawie uzyskanej wiedzy i doświadczenia.

C. Sens życia i twórczość

Sens życia w ujęciu koncepcyjnym uzasadnia podejmowanie szczególnych wysiłków, ograniczeń i podejmowanego ryzyka. Obuchowski twierdzi, że sens życia może wynikać z różnej genezy. Może być bowiem rezultatem postawy światopoglądowej wynikającej z koncepcji fazy kosmicznej, a może też mieć charakter konkretny. Satysfakcja z odpowiedniego rodzaju sensu życia jest związana z określonym kształtem osobowości (por. Obuchowski 1985 [2] s. 90). Istnieją ludzie, którym konkretny cel nie może zapewnić sensu życia, gdyż ich stosunek do świata, koncepcja samego siebie w tym świecie znacznie wychodzą poza to, co mogłoby wyrosnąć z osiągnięcia danego celu.

Sens życia związany wyłącznie z zachowaniem pewnego rytuału działań może zadowolić osoby o ubogim wewnętrznym życiu. Osoby takie nie są zmuszane do podejmowania ostatecznych decyzji odnoszących się do własnych losów. Omawiany autor stwierdza, że ten typ sensu życia musi doprowadzić do zubożenia osobowości lub też do załamania się linii życia (por. Obuchowski 1985 [2] s. 91). Człowiek, który posiada model sensu życia i jest przekonony do tego co robi staje się zdolny do docelowej selekcji oddziaływań świata. Dzięki temu człowiek może być twórczy, może kształtować świat i swoje życie. Obuchowski kontynuuje: „...Twórczość człowieka, a więc realizacja jedynej specyficznej funkcji jego mózgu, jest uwarunkowana uzyskaniem przez osobę statusu autonomicznego wobec rzeczywistości" (Obuchowski 1985 [2] s. 92, 1974 [2], 1985).

Sens życia oparty na refleksji filozoficznej daje wielką szansę jednolitego ustosunkowania się wobec rozmaitych zdarzeń, stwarzających człowiekowi coraz to nowe problemy i powikłania realizacji jego życiowych programów. Jednocześnie sens życia konkretny, będący wynikiem przyjęcia pewnego wzorca docelowego w działaniu, znacznie ogranicza możliwości twórcze i jest przydatny tylko na jakiś odcinek życia.

D. Zadania dalekie

Zasadniczym instrumentem autonomizacji człowieka są jego zadania a jakość tej autonomii jest funkcją jakości organizacji zadań i całości

czynników konstytuujących tę organizację. Według Obuchowskiego jednym z istotnych czynników określających jakość tych zadań jest ich powiązanie z sensem życia spełniającym następujące kryteria:

— zadania dalekie, w których człowiek zmuszony jest do zdobywania nowej wiedzy i nowych umiejętności;

— zadania operacyjne, z których wynika jak coś robić;

— zadania powiązane z naczelnymi wartościami przyjętymi przez człowieka.

Istnieje jednak pewien mankament, otóż kryteria obejmują cechy jakościowe zadań jako instrumentu bz naczelnych wartości. Wszystkie zadania dotyczą albo wprost innych ludzi, albo przynajmniej zakładają współdziałanie innych ludzi. Należy zatem powiedzieć o socjalnym aspekcie zadań. Socjalizacja bowiem dalekich zadań ma wpływ na stopień autonomizacji kierujących się nimi ludzmi (por. Obuchowski 1978, 1981). Zadania egocentryczne, nawet gdy są formułowane ogólnie, nie mają odniesienia do wartości nadrzędnych, a więc zadań wyższego rzędu. Mają z reguły charakter konkretny, mieszczący się w linii zadań, ale nie w hierarchii zadań człowieka. Człowiek realizujący zadania prospołeczne ma znacznie większą szansę podporządkowania teraźniejszości przyszłości, co można śmiało uznać za podstawę autonomii jednostki, a także uzyskania wysokiej elastyczności i stabilności motywacji (por. Obuchowski 1972 [1]).

Należy zatem powiedzieć, że zadania dalekie o nastawieniu prospołecznym są niezbędnymi czynnikami wpływającymi na nieograniczony rozwój i poszerzają zakres autonomii jednostki ludzkiej.

PODSUMOWANIE

Kazimierz Obuchowski starał się w swojej osobowościowej koncepcji człowieka uchwycić to co stanowi istotę ludzkiego bytowania w świecie. Dla metodologicznej przejrzystości przedstawia niektóre poglądy psychologów dotyczących tej problematyki. Rzetelna krytyka tych ujęć pozwala na wskazanie innego kierunku naukowych dociekań. Na bazie bowiem tej krytyki Obuchowski buduje swoją własną, oryginalną koncepcję człowieka. W pierwszej jej części poszerza zakres pojęć dotyczących dynamiki człowieka w działalności zewnętrznej i w sferze tego co jest związane z głębokimi wewnętrznymi przeżyciami każdego człowieka. Prawdziwy rozwój człowieka może dokonywać się tylko w aspekcie dynamicznym i nastawieniu na przyszłość. Autor ten twierdzi nawet, że nie da się w praktyce utrzymać ustabilizowanego poziomu organizacji. W tak rozumianej wizji człowiek może odpowiadać na zasadnicze i egzystencjalne pytania. Czym jest świat? Czym jest człowiek? Czym jestem ja jako człowiek w tym świecie? Rozwijająca się jednostka ludzka powinna realizować dotychczas nie wykorzystane możliwości. Starać

się przyswajać nowe akceptowane wartości, które mają wzbogacić osobowość. Kolejne zadanie, to przetwarzanie otoczenia w imię interesów ponadjednostkowych. Takie spojrzenie pozwala człowiekowi na własną samorealizację. Ciekawym, aczkolwiek wybitnie teoretycznym wydaje się opis człowieka jako subsystemu. Jest to spojrzenie na zmiany osobowości w aspekcie ewolucyjnym. Kulminacyjnym osiągnięciem człowieka jest wytworzenie tutaj kodów hierarchicznych i umiejętność posługiwania się nimi.

Druga część osobowościowej koncepcji człowieka Obuchowskiego przedstawia zagadnienie autonomii człowieka. Chodzi tutaj o dwojaki rodzaj autonomii wobec sił działających wewnątrz jednostki a więc wobec własnego Ja. Należy jednak zwrócić uwagę na system zadań i wiedzę, które pochodzą z otoczenia ale są związane z autonomią osoby. Człowiek, który dysponuje wiedzą o świecie i o sobie samym jest dopiero w stanie zrozumieć sens dokonujących się wokół siebie zdarzeń i istniejących faktów. Autonomia człowieka przechodzi przez różne fazy dojrzewania. Szczytem zaś tego dojrzewania jest integracja rozmaitych nurtów, koncepcji kosmologicznych i siebie w tym świecie w miarę jednorodną całość. W rozwoju człowieka istotnym elementem jest poczucie sensu życia. Obuchowski mówi o sensie życia opartym na filozoficznej refleksji oraz o sensie życia konkretnym. Sens życia bazujący na filozoficzno-refleksyjnym podejściu daje większą szansę rozwoju i twórczości ale stwarza człowiekowi wiele nowych problemów i trudności. Jednocześnie sens życia konkretny, znacznie ogranicza twórcze nastawienie jednostki ludzkiej ale może okazać się bardzo potrzebnym na krótki odcinek życia. Nasz autor twierdzi, że czymś bardzo istotnym i zasadniczym w autonomizacji człowieka są stawiane i realizowane zadania. Spośród wielu zadań stojących przed człowiekiem na czoło wysuwają się zadania dalekie, w których człowiek zmuszony jest do zdobywania nowej wiedzy i nowych umiejętności. Należy jednak podkreślić że pełną wartość dla człowieka zadania te będą miały tylko wtedy, jeśli zostanie uwzględniony ich socjalny, prospołeczny aspekt.

Myślę, że Obuchowski nie przedstawił jednak psychologicznie spójnej ani też całościowej koncepcji człowieka. Nie było to być może w zamiarze autora. Sądzić należy jednak, że tylko wieloaspektowe podejście do człowieka, może przybliżyć prawdę o ludzkiej jednostce.

Interesujący proces autonomizacji człowieka został przedstawiony w zbyt filozoficzny sposób a przez to zatracił swój psychologiczny walor.

Trzeba jednak podkreślić, iż ta koncepcja daje możliwość dalszych badań psychologicznych i dopiero później na snucie filozowicznych refleksji.

BIBLIOGRAFIA

Obuchowski K. (1959). Kliniczne badania przystosowania psychicznego w nerwicy. W: Zeszyty Naukowe UAW z. 3.

Obuchowski K. (1960). Zależność między orientacją w otoczeniu a stanami emocjonalnymi. W: Przegląd Psychologiczny. T. 20.

Obuchowski K. (1961). Model i typy przystosowania psychicznego człowieka. W: Zeszyty Naukowe UAM z. 5.

Obuchowski K. (1967). Struktura osobowości karłów przysadkowych. W: Przegląd Psychologiczny. T. 14.

Obuchowski K. (1972 [1]). Motywacja i procesy poznawcze. W: Zeszyty Naukowe Instytutu Psychologii UW nr 2.

Obuchowski K. (1972 [2]). Osobowość i efektywność. Poznań.

Obuchowski K. (1974 [1]). Osobowość i społeczna efektywność działania. Bydgoszcz.

Obuchowski K. (1974 [2]). Węzłowe problemy teorii osobowości. W: Studia Filozoficzne nr 11.

Obuchowski K. (1976 [1]). Powodzenie w studiach psychologicznych a cechy osobowości. W: Czynniki warunkujące powodzenie i niepowodzenie na studiach wyższych w procesie adaptacji do wymagań uczelni i środowiska. Kielce.

Obuchowski K. (1976 [2]). Uwagi o koncepcji Kazimierza Dąbrowskiego. W: Literatura nr 14 i 20.

Obuchowski K. (1976 [3]). Wybrane problemy prognozowania osobowości. W: A. Siciński, A. Rożniewski (red.). Studia z teorii i metodologii prognozowania społecznego. Prognozowanie zachowań. Warszawa.

Obuchowski K. (1977 [1]). Dialektyka konstytuowania osobowości. W: Studia Filozoficzne nr 7.

Obuchowski K. (1977 [2]). Dwa mechanizmy powstawania i funkcjonowania postawy. W: S. Nowak (red.). Postawy Warszawa.

Obuchowski K. (1980). Regulative Functions of Emotional Processes. W: Problem of the Regulation and Activity. Budapest. Akademia Kiado.

Obuchowski K. (1981). Psychologiczne aspekty polityki społecznej. W: Teoretyczne aspekty polityki społecznej. Wybrane Zagadnienia. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Studia i materiały. z. 1.

Obuchowski K. (1982). Kody orientacji i struktura procesów emocjonalnych. Warszawa.

Obuchowski K. (1983). Psychologia dążeń ludzkich. Warszawa.
Obuchowski K. (1984). Psychologiczne problemy seksuologii. W: K. Imieliński (red.). Seksuologia społeczna. Zagadnienia psychospołeczne. Warszawa.
Obuchowski K. (1985 [1]). Adaptacja twórcza. Warszawa.
Obuchowski K. (1985 [2]). Autonomia jednostki a osobowość. W: Studia z psychologii emocji, motywacji i osobowości. Wrocław.
Obuchowski K. (1989). W poszukiwaniu właściwości człowieka. Warszawa.

LITERATURA POMOCNICZA

Dąbrowski K. (1975 [1]). Osobowość i jej kształcenie poprzez dezintegrację pozytywną. Warszawa.
Dąbrowski K. (1975 [2]). Trud istnienia. Warszawa.
Freud Z. (1981). Wstęp do psychoanalizy. Warszawa.
Rogers C. (1961). On Becoming a Person. A Therapistś View of Psychotherapy. Boston. Houghton M. C.
Skinner B. F. (1978). Poza wolnością i godnością. Warszawa.
Szczepański J. (1972). Elementarne pojęcia socjologii. Warszawa.

55

SPIS TREŚCI ROCZNIKA
„WIADOMOŚCI DIECEZJI SIEDLECKIEJ ZA ROK 1992"

DZIAŁ URZĘDOWY

STOLICA APOSTOLSKA

List do Kościoła w Polsce w związku z ustanowieniem organizacji kościelnej 89
List do kapłanów na Wielki Czwartek 1992 r. 91
Posynodalna Adhortacja Apostolska „Pastores dabo vobis" Ojca Świętego Jana Pawła II do Biskupów, do Duchowieństwa i Wiernych o formacji kapłanów we współczesnym świecie . 121
Bulla nominacyjna JE Księdza Biskupa Henryka Tomasika wklejka

NUNCJATURA APOSTOLSKA

Komunikat o utworzeniu 13 nowych diecezji 92
Dekret o ustanowieniu granic nowych diecezji 97
Dekret wykonawczy w związku z decyzjami zawartymi w Bulli „Totus Tuus Poloniae Populus" 110

Nuncjusz Apostolski do wszystkich Księży Kardynałów, Arcybiskupów i Biskupów Diecezjalnych w Polsce 112
Uwagi Nuncjusza Apostolskiego dotyczące Wizytatorów Apostolskich i wizytacji Seminariów Duchownych w Polsce . . . 113
Nuncjusz Apostolski do wszystkich Wyższych Przełożonych Zakonów Męskich w Polsce 114
Uwagi dotyczące Księży Biskupów, których rezygnacja ze sprawowanego urzędu kościelnego została przyjęta przez Ojca Świętego 114
Pismo-odpowiedź w kwestii nazwy diecezji 116
Komunikat o nominacji JE Księdza Biskupa Henryka Tomasika 365
Komunikat 366
Formula Professionis Fidei 366
Formula Iurisiurandi fidelitatis ab Episcopis praestandi . . 367

EPISKOPAT POLSKI

List na Uroczystość Świętej Rodziny 1992 r. 237
List Pasterski Episkopatu Polski o „Nowej Ewangelizacji" przez Synod Plenarny na 5 niedzielę zwykłą, 9 lutego 1992 r. . . 241
List Pasterski Episkopatu Polski zapowiadający nową organizację Administracji Kościelnej w Polsce 245
List Episkopatu Polski na niedzielę 3 maja 1992 r. o obecności Ducha Świętego w Kościele 247
Słowo Biskupów z Konferencji Episkopatu 250
List pasterski na temat trzeźwości z racji Wielkiego Postu . 253
Słowo Pasterskie Biskupów Polskich na zakończenie roku szkolnego 1991/92 257
List Episkopatu Polski z racji sierpniowego wezwania do Trzeźwości 260
Słowo pasterskie Biskupów Polskich na niedzielę środków społecznego przekazu 305
List Episkopatu Polski nt. Wspólna troska chrześcijańskiego narodu o własną Ojczyznę 308
Słowo Biskupów Polskich na Dzień Emigranta 313
Słowo Biskupów z Jasnej Góry 315

Z ORDYNARIATU

Komunikat Księdza Biskupa zachęcający do modlitwy o beatyfikację Męczenników Podlaskich 264
Komunikat z okazji Diecezjalnego Dnia Świadectwa Wiary w Pratulinie i modlitwy o beatyfikację Męczenników Podlaskich 266
List Wielkopostny Biskupa Siedleckiego 268
List Biskupa Siedleckiego do Młodzieży 273

Komunikat Biskupa Siedleckiego o Pielgrzymce Nauczycieli i Wychowawców 276
Komunikat Biskupa Siedleckiego w sprawie modlitw o zdrowie Ojca Św. 278
Ks. Roman Karwacki, II Polski Synod Plenarny w Diecezji Siedleckiej 278
Ks. Jan Zbigniew Celej, Ewangelizacja Młodzieży — Sakrament Bierzmowania 284
List Biskupa Siedleckiego przed Dniem Nauczyciela . . . 317
Słowo Biskupa Siedleckiego na 48 Tydzień Miłosierdzia . . 320
Komunikat Biskupa Siedleckiego przed 16 X 1992 r. . . . 323
List Biskupa Siedleckiego na czas Adwentu 324
Komunikat Biskupa Siedleckiego w związku z nominacją Ks. dr. Henryka Tomasika Biskupem Pomocniczym Diecezji Siedleckiej 369
Odznaczenia, nominacje i zmiany wśród duchowieństwa . . 370
Utworzenie nowych dekanatów 375
Utworzenie nowych parafii 378

DZIAŁ NIEURZĘDOWY

Studia podlaskie

Ks. Józef Grzywaczewski, Chrystianizacja miast w okresie patrystycznym 1
Ks. Józef Grzywaczewski, Duchowni uprawiający handel w pierwszych wiekach chrześcijaństwa 14
Ks. Ryszard Kamiński, Znaczenie pastoralne diakonii . . . 29
Ks. Marian Zdzisław Stepulak, Problemy z psychologii rewalidacyjnej (upośledzenia umysłowe) 38
Ks. Marian Zdzisław Stepulak, Pastoralno-psychologiczne spojrzenie na prawa emocji 47
Ks. Zbigniew Celej, Wołanie o prawdziwą kulturę eucharystyczną 53
Ks. Janusz Kania, Miejsca szczególnej czci Matki Bożej w Lubelskiem 60
O. Kazimierz Tuszyński OFM Cap, Wolnomyślicielskie ujęcie eschatologii chrześcijańskiej i katolicka krytyka powyższych poglądów 76

Z HISTORII DIECEZJI

Misja Bialska XX. Bazylianów przez X. Tymoteusza Szczurowskiego Z. S. B. W. ułożona i do druku podana roku 1792 (udostępnione przez Ks. kan. Romana Soszyńskiego) 328

POMOCE DUSZPASTERSKIE

Ks. Roman Karwacki, Ecclesiae Solamen Johann Adam Möhler (1796—1838) 294
Ks. Roman Karwacki, Ku nowemu otwarciu się teologii . . 350
Ks. Roman Karwacki, Nowy tekst Katechizmu Kościoła Katolickiego 382

KU BEATYFIKACJI MĘCZENNIKÓW PODLASKICH

Dorota Kielak, Sprawa unicka w utworach Stefana Żeromskiego i Władysława Reymonta 386
Dorota Leśniewska, Problem unicki na łamach „Polaka" . . 391
Ks. Marian Z. Stepulak, Osobowościowa koncepcja człowieka według Kazimierza Obuchowskiego 420

NEKROLOGI

Śp. Ks. Roman Stanisław Perz (1935—1991) 298
Śp. Ks. Jan Stolarczyk 356
Śp. Ks. Stanisław Możdżonek 353
Śp. Ks. Jan Władysław Rosą 360

Spis treści Rocznika „Wiadomości Diecezjalne Siedleckie za rok 1992" 436

Wydawca: Kuria Diecezjalna Siedlecka, Siedlce, ul. J. Piłsudskiego 62
Redaktor: Ks. Mieczysław Głowacki

Drukarnia Loretańska. 03-716 Warszawa, ul. Józefa Sierakowskiego 6

PL ISSN 0239-2763